

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

« ____ » _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20__ р.

ТРАДИЦІЙНІ УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПРОМИСЛИ Й РЕМЕСЛА В
РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ. СИСТЕМА РОБОТИ ЩОДО
ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРОМИСЛАМИ Й РЕМЕСЛАМИ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОМ-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Сластунової Ганни Іларіонівни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Іншаков А. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці потребують створення таких умов, за яких громадяни нашої країни мали б змогу постійно навчатися, починаючи з раннього дитинства.

Оскільки реформування змісту та гуманізація цілей дошкільної освіти України є складовою процесу оновлення світових та європейських освітніх систем, на часі реалізації компетентнісної парадигми, яка орієнтує педагогів на впровадження у педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості. Очікування суспільства пов'язані сьогодні, насамперед, з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини. А формування це неможливе без знання культури рідного краю, побуту, моральних і духовних цінностей народу, його менталітету і, взагалі, способу життя.

Виховання і народ – ці два поняття є взаємопов'язаними, вони просто не існують одне без другого. Адже, як свідчить історія людства, кожен народ від покоління до покоління передає власний соціальний та суспільний досвід, духовне багатство як спадок молодшому поколінню. Власне, саме так створюється історія духовної і матеріальної культури народу, нації, формується його відповідна самосвідомість.

Народні ремесла є невід'ємною частиною культури України. В сучасній культурі, народне мистецтво існує у своїх традиційних формах. Твори народних майстрів завжди несуть у собі любов до рідного краю, вміння бачити й розуміти навколишній світ. Завдяки цьому вироби народних майстрів зберігають свою самобутність і сприймаються як носії цілісної художньої культури.

Народне мистецтво несе в собі тепло рук майстра, розуміння природи, тонке відчуття кольору та композиції. У виробах народних майстрів відображені

національні цінності. На жаль, сьогодні наш побут перенасичений предметами широкого вжитку низької якості, багато людей втратили здатність милуватися красою повсякденних речей.

Разом з тим національна культура поступово повертається в наш побут, знаходить своє відображення у творах багатьох сучасних митців. Завдяки мистецькій досконалості та вишуканості форм народне мистецтво приваблює багатьох людей. У сучасній музиці, дизайні одягу дуже широко використовуються етнічні мотиви, люди починають згадувати про своє коріння. Саме тому, вкрай необхідним є відновлення українських художніх традицій, яке може здійснюватись, зокрема, через використання в освітньому процесі різних видів народних ремесел.

Саме на цьому шляху можливе відновлення не споживацького, типового для нашого сьогодення, ставлення до краси, а творчого, як це було властиво для побуту давніх українців, коли красу створювали всі, коли ця задіяність у створенні краси набувала масового характеру: усі вишивали, шили, виготовляли вироби з дерева, співали, танцювали.

В другій половині ХХ століття проблеми української народної педагогіки та її місце у навчанні і вихованні дітей досліджував вчений М. Г. Стельмахович, котрий уперше у сучасній етнопедагогіці виділив таку її галузь, як педагогіка народна, і дав їй визначення. Власне, до нього вивченням реалізації принципів виховання також займалися Г. Н. Волков (народна педагогіка – практична діяльність у вихованні підростаючого покоління), Г. С. Виноградов (народна педагогіка – це не стільки система, а і сума вмінь та знань), Г. М. Філонов (народна педагогіка проявляється у моральних звичаях законах, закріплює традиції).

Метою дослідження є визначення особливостей використання таких традиційних українських народних промислів і ремесел, як вишивка, різьбярство та писанкарство в роботі зі старшими дошкільниками.

У відповідності до мети були визначені наступні **завдання дослідження**:

- надати характеристику традиційним українським народним промислам і ремеслам в роботі з дошкільниками у науковому вимірі;
- провести аналіз використання традиційних українських народних промислів і ремесел в освітніх програм для дітей старшої групи ЗДО;
- описати методики проведення занять з використанням традиційних українських народних промислів й ремесла в роботі з старшими дошкільниками в ЗДО;
- надати рекомендації вихователям щодо організації проведення занять із використанням народних промислів та ремесел.

Об’єктом дослідження є система українських народних промислів та ремесел, які використовуються при роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є використання народних промислів та ремесел при роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Апробація результатів роботи: основні положення роботи висвітлювалися на III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня 2023 р.).

Публікації: матеріали роботи опубліковані у збірнику наукових і науково-методичних праць студентів Криворізького державного педагогічного університету.

Структура і обсяг роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків. Загальний текст роботи викладений на 88 сторінках. Список використаних джерел включає 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ ТА РЕМЕСЕЛ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

1.1. Характеристика традиційних українських народних промислів й ремесел у роботі з дошкільниками в науковому вимірі

Народні художні промисли – це одна із обумовлених історично організаційних форм народного декоративного мистецтва. Це деяке товарне виготовлення художніх виробів при обов'язковому застосуванні саме праці ручної.

Вони мають доволі велику багатовікову історію, яка знає як періоди спаду, так і періоди піднесення. Художні промисли, що склалися історично, і до нашого часу зберегли відповідні неперевершені центри народної творчості, це пам'ятки живі нашої культури.

Власне, декоративно-прикладне мистецтво є однією із доволі необхідних галузей художньої культури всього українського соціуму. Воно виникло в процесі трудової діяльності та з нею нерозривно пов'язане [4, с. 134].

Наша країна у всі вікові періоди була відома своїм власним мистецтвом декоративно-прикладного спрямування. До нашого часу збереглася значна кількість пам'яток народного мистецтва, а саме вишивка, одяг, художня кераміка, вироби зі шкіри, декоративне ткацтво, художня обробка металу, різьблення, що вражають своїми власними художніми високими якостями.

Найпершими пам'ятками народного мистецтва є знахідки на Чернігівщині. Вони являють собою прикрашені геометричними різьбленими малюнками вироби з ікл мамонта, амулети, орнаментовані фігурки. В епоху неоліту значною мірою розвинулись ткацьке, керамічне, деревообробне ремесла, а разом з ними і різна орнаментика [12, с. 157].

Значна кількість матеріалу для дослідження творчості українського народу у епоху бронзи дають пам'ятки грецьких колоній, скіфів на півночі Чорноморського узбережжя та слов'янських ранніх племен.

У докласовому соціумі мистецтво розвивалося досить повільно. Воно мало прикладний, практичний характер та було неподільне із витвором праці людини – побутовими речами: керамікою, одягом, металевими та дерев'яними предметами, тканинами. Однак, саме в той час з'явилися ті принципи орнаментики та художнього формотворення, що на протягом довготривалого часу складають головну основу всього декоративно-прикладного народного мистецтва.

Утворення класового соціуму та давньоруської держави також позначилось і на розвитку усіх видів самого мистецтва, великою мірою цьому посприяв відповідний процес відділення ремесла від землеробства. Так, ремісництво було зосереджено переважно у давньоруських містах із VII-VIII століть. Досить значні зміни у загальний розвиток мистецтва принесло феодальне суспільство. Однак, на жаль, оригінальні пам'ятки декоративного та народного мистецтва часів Давньої Русі та первіснообщинного ладу не завжди зберігалися. Загальний розвиток декоративно-прикладного мистецтва XIV століття можна умовно поділити на три етапи [18, с. 102].

Перший етап датується XIV першою половиною XVI століття – періодом формування та становлення особливих рис декоративно-прикладного українського мистецтва, в якому є не досить відчутними традиції ремесла давньоруського.

Наступний, другий етап, – це друга половина XVI – перша половина XVII століття – характеризується заснуванням ремісничих цехів та розквітом ремесла.

Третій етап розпочався у другій половині XVII – XVIII століттях – період значного культурного і економічного піднесення держави, значного розвитку художнього ремесла та народного мистецтва, зростання ролі мануфактур.

Найменша кількість пам'яток дійшло до нашого часу з початкового періоду; набагато більше із кінця XVII – XVIII століть. З того періоду збереглися коштовні речі, що були виготовленні руками цехових міських майстрів. У них вони вкладали власні художні високі почуття та світосприйняття. Власне декоративно-прикладне мистецтво XIV – XVIII століть було мистецтвом праці ручної: кожна річ – неповторний, оригінальний твір, що вражає різноманітністю та багатством форм, красою оздоблення та вигадливістю і становить досить цінне надбання художньої української культури [19, с. 103].

У період XVIII – XIX століть було створено відомі пам'ятки прикладного народного мистецтва у всіх його видах – в килимарстві, одязі, кераміці, різьбленні, вишивці.

Після першої Галицької сільськогосподарської виставки в 1877 році, на якій один із відділів був присвячений кустарним промислам, в нашій державі було утворено відповідну постійну комісію для справ промислових.

Виставка сприяла відкриттю шкіл і майстерень, організації товариств і об'єднань, які виробляли та збували кустарні вироби. Існуючі народні промисли користувались визнанням широкого загалу населення. За рахунок старих традицій у різних куточках України уже у 20 – 30-ті рр. XX століття були створенні центри народного ремесла, творчість яких увійшла в історію мистецтва держави.

В наш час, народні промисли безпосередньо переживають період відродження. Значна частка творів декоративно-прикладного мистецтва, втративши власну побутову первинну функцію, набувають ще більшого естетичного художньо значення. У життя та побут дитини вони входять як певна художня цінність та мають постійне виховне значення [22, с. 90].

Власне, образне сприймання навколишнього життя й природи у дітей дошкільного віку досить індивідуальне та багате, а мова їх фарб та пластики нагадує мову відомих самобутніх поетів. Художні твори юних митців засвідчують, що за ними стоїть різноманітна, велика школа народного мистецтва, багатовікова культура всього народу.

Природа мистецтва народу та його життєвість не терпить ніяких схем, вона співзвучна із новими сучасними життєвими потребами. Саме тому нові часи і породжують нові лінії сучасного мистецтва, яке розвивається в органічному поєднанні із потребами всього народу, багатого на відповідні художні цінності минулого. Завдання закладу дошкільної освіти – залучити дітей до народних ремесел, виховувати прагнення примножити та зберегти творчу спадщину всього народу [25, с. 63].

В наш час декоративне мистецтво являє собою багатогранне та складне художнє явище. Воно розвивається в таких галузях, як традиційне народне (зокрема, народні промисли художні), самодіяльна творчість і професійне мистецтво. Названі галузі є змістовними і не тотожними. Між ними є як тісні взаємні зв'язки, так і значні розбіжності. Ужиткове декоративно-прикладне мистецтво досить тісно пов'язане із ремеслами, які формували культуру матеріальну кожного окремо взятого народу. Отже, поділ у декоративно-прикладному мистецтві рясніє назвами різних видів діяльності майстрів (рис. 1.1.).

Загалом, розвиток народного сучасного мистецтва здійснюється в двох головних напрямках: індивідуальна творчість майстрів та художні промисли.

Розглянемо більш детально види українських народних промислів й ремесел, які можна використовувати в роботі з дошкільниками.

Рис. 1.1 Види декоративно-прикладного мистецтва [25, с. 63].

Вишивка – це досить розповсюджений вид декоративно-прикладного мистецтва, в якому зображення та візерунок виконуються машинним чи ручним способом на різноманітних тканинах, шкірі чи інших матеріалах шовковими, лляними, вовняними нитками, а також перлами, бісером, коштовним камінням.

Названий вид мистецтва з’явився досить давно – його корені сягають у глибину цілих віків. Зразки найбільш давньої вишивки у музеях європейських країн відносять до V ст. н. е., а існуючі пам’ятки вишивки української збереглися тільки за декілька останніх століть (в музеях знаходиться найбільше вишивок періоду XIX століття) [33].

Мотиви орнаментальні українських вишивок сягають власним корінням у місцеву фауну і флору, в історичну традицію. За власними мотивами орнаменти вишивок дослідники поділяють на такі три групи: рослинні, геометричні (абстрактні), зооморфні (тваринні).

Геометричні – досить прості: кривульки, трикутники, кружальця, ромби, лінії, хрести (подвійні та прості).

Так наприклад, в орнаменті вишивок подільських трапляється певний мотив кривульки чи безконечника, що є відомим ще із часів культури доби трипілля, тобто, набагато раніше, ніж відомий грецький меандр. Зигзагоподібний меандровий орнамент часто можна простежити саме у вишивках західних районів Поділля. До даного виду орнаментальних мотивів належать «хвощ», «сосонки», «перерви», які набули розповсюдження у західних та південних районах Поділля, а також у інших регіонах держави [36, с. 102].

В основі орнаменту рослинного лежить певне прагнення перенести у мотиви вишивки природну красу. У вишивці українській досить часто застосовують такі мотиви, як «хміль», «виноград», «барвінок», «дубове листя».

У зооморфних (тваринних) вишивках орнаментів зображуються заєць, кінь, жаба, риба; із птахів – сова, півень, зозуля, голуб; з комах – метелик, муха, летючі жуки, павук.

Художня народна вишивка України при своїй стильовій єдиній основі досить різноманітна та у кожній області має власні відмінні особливості. До прикладу, подільським сорочкам є притаманною певна різноманітність швів та барвистість. Найбільш типовими є змережування «павучками», котрим примережують вставки на рукавах та клинці. Використовується також і мережка кольорова – «шабак». У різноманітних варіантах повторюються дві головні техніки низь та хрестик, а також шов декоративний «качалочка», що зберіг орнаментальні мотиви давньої вишивки. Вишивка на Поділлі є особливо багатою на різні візерунки: головні мотиви (центральні) представлені у вигляді ромбів, переважно розташовуються між горизонтальними двома лініями. Трикутник, який утворився між ромбом і лінією, вишивається скісними звичайними лініями у вигляді певних завитків («баранячі роги»). В орнаментах подільських вишивок переважаючим переважає один колір, а саме чорний із меншим чи більшим вкрапленням червоного, зеленого чи синього. Найбільш поширеними є саме

одноколірні (чорні та червоні) вишивані сорочки, а набагато рідше – дво- і триколірні [36, с. 104].

На півдні Тернопільщини типовою є вишивка нитками із вовни згущеними стібками: певні окремі елементи обводяться кольоровими нитками, що безпосередньо забезпечує кольоровий ефект та високий рельєф. Ці вишивки розміщують уздовж всього рукава скісними чи поздовжніми лініями [54, с. 48].

Прийоми буковинського вишивання є досить різноманітними. Їх можна розділити на дві головні групи: до групи першої відносять вишивки «за рахунком», виконані із врахуванням структури самої тканини та досить тісно пов'язані із нею. Це саме такі шви, як «хрестик», «низь», «тамбур», шиття сріблом і золотом. Наступну групу становлять вишивки, що нанесені вільно на тканину, незалежно від її відповідної структури: аплікація та вишивання гладдю. Власне, дітям пояснюють на прикладах, як саме техніка вишивання впливає на відповідний вибір візерунку: для техніки рахункової зручніші геометричні мотиви, в той час як вільна техніка дає певну можливість створювати мотиви, що є досить близькі до природи форм рослинних. Вихователь в даному разі має універсальну можливість довести дітям, що саме візерунки народного вишивання розроблялися у відповідності до форм самих предметів, іншими словами їхня побудова залежала від призначення певної декоративної речі. Власне, звідси і впливали вибір матеріалу та відповідна техніка самого виконання форм виробу [59, с. 49].

Відповідний народний орнамент з'явився саме із вражень його творців, від спілкування із природою, у результаті певного осмислення даних вражень та їх втілення в інші образи. Саме тому, під час ручної праці вихователь повинен пропонувати кожній дитині змодельовати із декількох орнаментів саме такий, який їй до вподоби найбільше. Очевидно, геометричний орнамент з'явився в результаті відповідного прагнення передати образи зірок, сонця, рослин тощо, що засвідчують і їх назви [11, с. 54].

Геометризація відповідних форм навколишнього досить характерна для мистецтва Буковини. Її виникнення на вишивках обумовлена здебільшого саме фактурою певного полотна. В основі безпосередньої побудови геометричного буковинського орнаменту немає такої розмаїтості елементів, як багатство варіантів декількох мотивів у різноманітних поєднаннях, однак колір має власне особливе значення при відповідному збереженні рослинних конкретних форм. На дані особливості необхідно звернути увагу обов'язково, порівнюючи вишивки Буковини та Поділля. Це їх значною мірою відрізняє. У декорі народного буковинського костюма використовувались аплікація та вишивка. У даному випадку, крім одягу та його призначення, постійно відзначали композицію вишивки, техніку виконання та характер мотивів [21, с. 104].

Ознайомлення дітей дошкільного віку із вишивкою має певні своєрідні особливості, що виникають як із відповідного розвитку уподобань та творчих здібностей дітей (діти діють тут зі своєї власної ініціативи), так і з певних правил техніки безпеки (застосування спеціальних знарядь праці, що є нетрадиційними для ЗДО). Процес ознайомлення із вишивкою доволі довготривалий саме завдяки своєрідній техніці виконання [33].

З-поміж народних промислів досить значне місце займають кушнірство, різьбярство, мосяжництво, плетіння та гончарство. Різьбярство, різьба по дереву переважно є поширеними на Гуцульщині.

У гірських районах Карпат, що є багатими на ліси із різними породами дерев, художнє випалювання та різьба по дереву успішно використовувалися для оздоблення будинків, предметів мисливського та побутового призначення, предметів господарського інвентаря та знарядь праці. Різьблення проводили на усіх породах дерев, проте головним матеріалом, що застосовували для створення різьблених предметів, було дерево явору.

Його головні властивості відповідали всім вимогам різьбярів. Також, застосовували такі породи дерев, як слива, клен, горіх, вільха, груша, кедр, тис. Вони мають досить гарний колір від природи та легко обробляються [34, с. 46].

Ліжка, столи, посуд, мисники прикрашали візерунками. Вирізали їх особливими різцями, тому і називали дану прикрасу різьбою. Дерево, відібране для роботи, розрізали на певні шматки, а далі декілька років висушували. Виготовлення певної речі розпочиналося із певної попередньої обробки вже сухої деревини. Вже виточену готову посудину починали різьбити.

Різьба може бути двох видів: суха чи струнка, та інкрустована. При різьбі сухій створюється орнамент ритмічним чергуванням неторканих ділянок і заглибин полірованої поверхні певного дерева. Відповідний малюнок нагадує певну гру світлотіней. Відповідні тіні – це різноманітні за власною формою заглибини, а певне світло – недоторкана поверхня. Враховуючи те, що найдавніший спосіб прикрашання виробів з дерева був нескладний – контурне різьблення, іншими словами, суха різьба, то й відповідний набір різьбярських інструментів був не дуже великий, утворювався насамперед із долот. Вони відрізнялися шириною і вістря та на основі цього мали певні особливі назви: «скосак», «рівняк», «фоджак», «фасулька», «городничок» [37, с. 47].

Із кінця ХІХ століття із появою інкрустації як виду декорування виробів, іншими словами, викладання кусочками різноколірного дерева, перламутру, а також бісером та металом, майстри створили певні знаряддя: «очкарик», «писарик», «гребінчик», «ямничок», «втискач». Орнаменти, якими прикрашали вироби, утворювалися із геометричних фігур: ромба, круга, трикутника, що між собою розташовувалися симетрично.

Спадковість та разом із тим розквіт художньої індивідуальності простежується у династії Шкрібляків. Їх вироби з дерева оздоблені віртуозною в'яззю орнаменту, який підкреслює й виявляє природну красу пластику, дерева, самої форми.

Розповсюдженим в Україні є й такий вид ремесел, як художнє випалювання по дереву [68, с. 106].

Найбільш часто випалюванням прикрашали бондарські вироби, що виготовляли з сосни, смереки, берези або ялини. Ці породи дерев мають в собі відповідні смоляні складники. Під впливом розпечених на вогні металевих писаків складники зі смоли скипаються та не дають повного обвуглювання деревини, а сам малюнок набуває соковитого темного тону. Складники, скипаючись, фіксуються одночасно, іншими словами, закріплюють малюнок, що випалений, обмежують руйнівну дію вологи, а отже, роблять виріб з дерева більш довговічним [68, с. 107].

Зображення, що викладені на побутових виробах, не покривають зовсім ніякими лаками. Орнаментальне опалення безпосередньо наносять на нефарбовану чисту поверхню виробів з дерева. Золотиста чи білосніжна фактура дерева контрастує із випаленим соковитим чорно-коричневим малюнком та будується на гармонійному поєднанні контрастів чорно-білого відтінку, посилюючи декоративну виразність самого виробу.

Останнім часом художнє випалювання використовується у настінних плакатах. Це досить невеликі за власним розміром дощечки, різні за формою, на яких зображено сюжетні і орнаментальні композиції. Вони застосовуються для відповідного прикрашання сучасних інтер'єрів [8, с. 23].

Питання щодо місця, змісту та організації роботи вихователя з різьбярством розробляється в дошкільній педагогіці, і в наш час, воно максимально є наближеним саме до занять з ручної праці та аплікації. Аплікацію можна досліджувати із різних позицій, у тому рахунку і з погляду значення її як певної діяльності підготовчого спрямування до пізнання народних ремесел, кольору, елементів, просторового відношення структур, регіональних особливостей певної різьби тощо [9, с. 15].

Кушнірство. Досвід поколінь та багатовікові традиції дозволяють майстрам винаходити значну кількість способів художнього оздоблення виробів зі шкіри. Однак, найбільшого розповсюдження з-поміж населення все ж набула техніка холодного та гарячого тиснення. Крім того, майстри застосовували гравірування по шкірі, аплікацію кольоровими шкірами, ажурне вирізування, художнє плетиво із барвистих тонких стрічок. У самій оздобі власних виробів майстри використовували прикраси із металу та інші деталі у вигляді геометричних фігур [31, с. 173].

Найзначнішими центрами мистецької роботи із обробки шкіри є села на Гуцульщині – Верховинського, Косівського та Яремчанського районів. Особливо з-поміж них вирізнялись пістинські, косівські та кутські майстри, які займались шиттям кептарів.

Художня обробка шкіри досить тісно пов'язана із вишивкою та обробкою металів, тому що побутові речі із шкіри – ремені, сідла, упряж – прикрашалися металевими застібками, бляшками тощо. Речі із костюмного комплексу оздоблювалися також різними деталями з металу.

Хист до мистецтва кушнірів яскраво проявлявся під час оздоблення кептарів і кожухів. Давні «шиті в рубець», прості кожухи були неорнаментовані. Деяку художню виразність таким виробам надавали рівномірно накладені стібки на лицьових швах, лінії швів, обшиття вузькою смужкою шкіри чи хутром.

Однією із найдавніших і основних технік була аплікація кольоровим сукном чи сап'яном. Вирізані прикраси не лише прикріплювалися до виробу, а на їх краях в обов'язковому порядку клали кольорову нитку та пришивали все в комплексі [38, с. 123].

В ХХ столітті набуває значного розповсюдження вишивка. Тут характерним стало проведення вишивання певним рослинним орнаментом –

«уміртовий зір». Його безпосередньо вишивали на певній окремій смужці шкіри, яку згодом пришивали до самого виробу.

Оздоблення кожухів, кептарів проводилося з використанням: нитки, вовняних гудзиків, шнури. Орнамент, в незалежності від власного характеру, творився із значної кількості простих елементів, що в минулому були як певні символи. Переважно це були геометричні стилізовані узори, в основі котрих були півкруги різного геометричного трактування, трикутники.

Техніка під час оздоблення шкіри передбачала [53, с. 102]:

- тиснення (тоноване, рельєфне);
- підкладка (контрасна та тональна);
- розпис по виробках зі шкіри;
- аплікація за допомогою металу;
- аплікація шкірою у поєднанні із гаптуванням кольоровим металом;
- плетення стрічкою зі шкіри;
- різьба по шкірі.

Мосяжництво. Художня обробка металу (бронза, мідь, нейзильбер, латунь) на Гуцульщині – це один із найпоширеніших та найстаріших народних промислів. Гуцули давали йому назву – мосяжництво, а майстрів-зброярів називали мосяжниками.

Вживання металу для оздоблення зброї, одягу, знарядь праці колись на Гуцульщині мало досить велике значення. Найбільш розповсюдженими матеріалами для цього були мідь, латунь, срібло, дрiт, мосяжна бляха. Так, з бляхи гуцули виготовляли різні прикраси для кінської зброї, одягу, посуду, мисливського знаряддя. Із дроту виготовляли ланцюжки, а також оздоблювали ним вироби з дерева – топорища для металевих барток, порохівниці, жіночі палиці, колодки для ножів та ложа для рушниць [60, с. 408].

На Гуцульщині мосяжництво було явищем спадковим та передавалось від батька до сина. Відомий рід майстрів Федюків із села Дихтинця. А саме, І. Федюк,

його син Василь, В. Курилюк – зять І. Федюка. Також на початку ХХ століття досить відомими майстрами-латунниками були такі, як Н.І. Гайдук із села Рівня, що працював в Училищі прикладного мистецтва у м. Вижниця та М. В. Бабчук, П. Додяк, М.Ф. Чорней [9, с. 15].

Іван Федюк виготовляв переважно традиційні предмети гуцульського побуту. Досить тривалий час у Карпатах кращими люльками вважалися його «путилівки». Секрет техніки виготовлення люльок із металу є досить складним. За допомогою декоративних кілець на даних виробках на курильниці виникав своєрідний ажурний гребінець. Не могли розгадати секрету техніки з'єднання декоративних кілець навіть такі майстри-люлькарі, як М. Медвідчук, Д. Дудчак та В. Пітеляк. Люльки І. Федюка були якісні функціонально, хоч робив він їх із досить простих матеріалів – латунні та бляхи. Складалися вони з курильниці та чубука, з'єднаних під гострим кутом. Основа люльки була виготовлена з бляхи, на основу надягалися кільця з латуні, котрі щільно покривали курильницю та частину чубука. Орнаментовані кільця з'єднувалися між собою маленькими чопиками. Місце з'єднання чубука з широкою конусоподібною курильницею прикрашалось ажурним гребенем, а місце з'єднання курильниці з накривкою – вінчиком [65, с. 117].

Головними традиційними центрами художніх промислів із кольорових металів на Гуцульщині були села Верховинського та Косівського районів. У цих регіонах майстри виготовляли із кольорових металів предмети відповідного побутово-господарського вжитку, прикраси та інші вироби, переважно виготовленні технікою литва з використанням дерев'яної моделі та глиняної форми. Порубану на певні шматки мідь розплавляли на вогні і розтоплений метал виливали у глиняні випалені форми. У момент, коли відповідний метал застигав, відповідну форму розбивали, а готовий гарячий виріб опускали у воду, щоб він загартувався. Вже після загартування саму поверхню значною мірою вигладжували напилком та різцем. Після проведення шліфування переходили до

гравірування, особливими інструментами пунсонами, орнаменту на виробі з металу [60, с. 408].

Пунсони являли собою крупно- та дрібнозернисті рашпілі та напилки різних за профілем – напівкруглі, круглі, прямокутні, тригранні. Для обробки металу використовують також шліфувальний папір, плоскогубці, молоток, дріль, щипці.

Пунсони виготовляють самі ж мосяжники, і кожний такий пунсон має власне призначення в орнаментальному декоруванні певного предмета.

Орнаментика гуцульських виробів із металу переважно є геометричною, але насичена, багата та стилізована різними мотивами із навколишньої природи. Самі ж по собі орнаментальні мотиви є надзвичайно різноманітні. Існує багато назв, які перегукуються із назвами орнаментів різьби по дереву: «кривульки», «зубці», «павучок», «підківки», «драбинка», «оленячі ріжки» [38, с. 123].

Відповідні орнаменти гуцульського мосяжництва досить тісно переплітаються саме із трудовим життям гуцулів, їхнім побутом, уявленнями про рослинний і тваринний світ.

Орнамент виступає у двох видах – стилізованому та геометричному, рослинному. Багатство наявних мотивів геометричного орнаменту надзвичайно велике, однак, в основі вони складаються із однакових елементів: трикутників, ламаних ліній, квадратів, зигзагів, кіл, спіралей, смужок. Поєднання певних окремих орнаментальних мотивів дає складніші, нові геометричні фігури.

Уживані рослинні мотиви – це квіточки, листочки, колоски, трава. Орнамент на виробі з металу строгий, а його мотиви відтворюють творчу закінчену думку, відділяють мотиви одні від інших, підпорядковуючи їх одному єдиному композиційному задуму. Цей орнамент розвивався переважно на підставі саме мотивів геометричних. Його краса ґрунтується на досить вмілій побудові, у майстерному оволодінні певними способами застосування окремих мотивів, чим мосяжники із Гуцульщини досягли великого багатства форм.

Гуцульську мосяжництво було спадковим та передавалося від покоління до покоління. Можна назвати значну кількість імен майстрів одного роду, що зустрічаємо протягом значної кількості поколінь [19, с. 103].

У ЗДО влаштовують виставки металевих виробів, ознайомлюють із ними дітей, розповідають про відповідних майстрів-мосяжників.

Писанкарство. Відповідна традиція розмальовувати навесні яйця у слов'ян сягає ще епохи язичництва. Писанки вони пов'язували передусім із комплексом весняної обрядовості. Сама ж назва «писанки» походить від слова «писати» у розумінні «прикрашати орнаментом». Такі писанки здебільшого дівчата та жінки, досить рідко – чоловіки й хлопці [66, с. 102].

Важливим центром зародження писанкарства являється Україна. Краса та невичерпність українських писанок завжди заворожувала й надихала до творчості прихильників декоративно-прикладного мистецтва.

І. Савчук у власній публікації «Писанка – невичерпне джерело творчого натхнення», порівнювала українську писанку із символом Великодньої радості та Життя. Дослідниця зазначає, що: «руки творців споконвіків вкладають у це мистецтво свою душу, вміння, доводять до вершин вдосконалення різноманіття ліній і орнаментів, зображуючи у фарбах усю колоритність життя» [58, с. 31].

Писанкарство – це один із найдавніших видів народного декоративно-прикладного мистецтва, в якому досить яскраво відобразились усі сторони життя всього народу – ужитковість, історія, вірування, звичаї, естетичні уявлення, мрії про довершеність життя, поетичне бачення. Так, наприклад, дослідник В. Титаренко відмічає, що «писанка – це символ України, душа українського народу, праматір народного декоративно-прикладного мистецтва. Це шедеври мініатюрного живопису, в яких український народ виявив свій мистецький геній, свою здатність до творчого мислення, художнього узагальнення навколишнього світу» [45, с. 180].

Інший дослідник, Я. Ломницький у власній статті «Формотворення та оздоблення дерев'яної писанки» зазначає, що українські писанки – це певні шедеври мініатюрного живопису, в яких народ виявив власний мистецький геній, власну здатність до художнього узагальнення навколишнього світу, творчого мислення. У них вкладено розуміння краси, життєва мудрість, щедрість художнього обдарування, безпосередність у сприйнятті української чарівної природи [47, с. 9].

Таким чином, аналіз джерел літератури доводить, що саме писанка – один із найстародавніших видів декоративного-прикладного мистецтва.

Низка таких авторів, як Р. Захарчук-Чугай, Є. Антонович, М. Станкевич стосовно визначення поняття писанкарства говорять, що розписування яєць – це певний вид декоративно-прикладного мистецтва, розповсюджений у слов'ян та інших народів. Розпис писанок має досить стародавнє язичницьке коріння, характеризується символічними і вишуканими орнаментальними мотивами – рослинними, геометричними, антропоморфними, що досить чітко та злагоджено підпорядковуються сферичній формі самого яйця. Тому писанку називають справедливо твором-мініатурою, іноді це унікальний шедевр народного мистецтва [2, с. 102].

Другий вчений, Л. Вудвуд, стверджує що, українська писанка – символ Великодня – найбільш унікальний витвір матеріальної української культури. На думку дослідника, писанка – це певний зразок символічного дуже давнього письма наших предків [17, с. 15].

Існує ціла низка повір'їв та легенд, що пов'язують появу писанки із життям Богородиці та Христа. Проте, вчені пов'язують писанку саме із культом сонця, що прийшов до слов'ян зі Сходу. Писанка була присутня в добі родового побуту наших далеких пращурів, що підтверджено знахідками археологів під час розкопок стародавніх могил. Таким чином, явище писанкарства з'явилося ще задовго до прийняття християнства та має досить давні традиції. За відповідними

уявленнями наших предків, на землю поверталось божество родючості і життя з неволі злої чарівниці зими, а яйце вшановували як певний символ весняного оновлення та відродження, як першооснову Всесвіту та джерело життя [14, с. 106].

Український Великдень за собою зберіг первинну язичницьку назву свята «Великдень». Яйце використовували як емблему весни, сонця. Птахи починають висиджувати і нести яйця тільки весною, із сонцем. Яйце визнавалося амулетом, із використанням якого людина заворожувала та з'єднувала у собі добрі сили, лихі ж – відвертала. Порівняльний аналіз писанок різних народів Європи доводить, що найбільш красивими є писанки українські. Вони безпосередньо пов'язані із численними стародавніми звичаями та віруваннями, їх візерунки найбагатші і найрізноманітніші за змістом, як стверджує шведський дослідник Арне. Ним було доведено, що саме в нашій державі вперше виник звичай крашення писанок, що пізніше розповсюдився і в інших державах світу.

Писанки – це розписані по-мистецькому цілющими знаками великодні яйця. Зварені яйця одного кольору називали крашанками [14, с. 107].

Різниця між ними ґрунтується не тільки у відповідному способі розписування. Крашанка постійно була печена чи варена, її вживали у їжу. Писанку не варили ніколи, щоб не знищити у ній відповідну життєдайну силу. Її ніколи не їли. Для нанесення на певне яйце орнаменту в основному використовували воскову і класичну техніку. Для розписування писанок майстрами була розроблена ціла низка природних барвників, що виготовляли в умовах домашніх: «жовтило» – із яблукової вивареної кори, з шафрану; «чорнило» – із лузги соняшникових зернят, додаючи купоросу залізного; «зеленину» – із відвару лузги зернят соняшнику та житніх висівок; «темно-коричневу» – із відвару кори чорної вільхи, кори дуба; «красну» – із комах польської кошinelі. У кінці XIX та на початку XX століття поступово відмовлялися від барвників природних та переходили до купованих – хімічного

і рослинного походження. Писанки писали лише під час великого посту, тобто протягом двох тижнів перед Великоднем [58, с. 32].

Орнаментация є різноманітнішою як за власним змістом, так і за будовою композиції. Геометрична орнаментация переважає у декорі. У мотивах нескладних геометричного візерунка відтворювалися образи зірок, сонця, хмар, блискавок, символи засіяного поля – у вигляді грудок зораної землі, ромбів – у вигляді смуги борозен, трикутників – у вигляді драбин.

В наш час, у орнаментах писанок шукають не лише зміст історичний, а і мистецький. Наразі, крім традиційних, можна також зустріти на писанках й нові, мистецьки більш досконаліші орнаменти, а символічних існує більше ста. Кожен із них має власне значення, для прикладу: «кривулька» – вічність сонячного руху, нитка життя; «кривулька» чи «безконечник» – прояв філософської думки – кінець і початок; «тригвер» чи «гачковий хрест» – зірка, ружа; «сорок клинців» були символом сорока точок життя, успіх у веденні господарства, честь та добробут людини. За власним орнаментом та композицією писанки вказують на різні регіони держави. Так, для прикладу, для Гуцульщини був характерний орнамент хвилястий – «ключковий пояс» чи «безконечник», відомий під назвою «українського меандра» [58, с. 32].

Для вивчення та з'ясування усі орнаменти класифікують певним чином. Одна із цих класифікацій належить відомому професору М. Ф. Сумцову. Він поділив орнаменти писанок на рослинні, геометричні, зоологічні, побутові та антропологічні. Ще розподіляють орнаменти на наступні групи:

- історичні, які мають безпосередній зв'язок із стародавнім орнаментом;
- самобутньо-нові;
- випадкові орнаменти, що засвідчують про високі мистецькі здібності та відповідне багатство фантазії нашого народу [14, с. 107].

Група орнаментів, що найбільше розповсюджені на українських писанках, показує різноманітні знаки Сонця та Всесвіту, їх основа – це символічне

зображення Сонця, що являється орнаментом життя та світла. Дітям старшого дошкільного віку доступні такі символи та їх пояснення як оберегів:

1. Колесо (зображення кола) це знак єднання найвищого спокою із більш напруженою силою, завершення досконалості, образ Божої вічності. У загальному християнському розумінні колесо являється символом безкінечної Божої любові, безсмертя.

2. Сонце – це символ життя та світла, символ Бога.

3. Хрест – це символ Всесвіту, чотирьох вітрів, знак чотирьох сторін світу, чотирьох пір року. У християнстві це символ спокути, якими церква все розпочинає, освячує та благословляє.

4. Тригвер (зображення трикутника) – це символ безсмертя, вогню, материнської та чоловічої сили. Це символ Пресвятої Трійці, а із усередині вписаним колесом це ще й символ Божого ока.

5. Дерево життя – це відповідний символ небесної осі, що є скарбницею життя, поєднує у собі минуле і теперішнє, рушійність і сталість, слабкість і силу, низини і вершини; це символ природи, що відновлюється безперервно.

6. Спіраль – це знак органічної та вегетативної плодючості, як знак Сонця; є володаркою перебігу часу.

7. Зерно та колосся – уособлення нашими предками святої їжі. В християнстві колосся символізує Воскресіння.

8. Блискавка – це небесний вогонь, щ одночасно освячує та карає, вістун чогось божественного. У християнстві це блиск Божої ласки.

9. Гілка як певна частина являє цілісність дерева. Свячена лоза є оберегом проти злих сил та хвороб.

10. Граблі – це символ дощу. В Новому Заповіті це вісник науки святого Євангелія і символ ласки.

11. Дубовий листок – це символ дуба, в який так часто вдаряє грім, є свідком Божого грому, символізує відповідну силу богів погоди. Символ справедливості Божої.

12. Триріг – це знак святого числа 3, три божества; число 3 є також символом симпатії 4 порядку і тому являється класичним числом саме культових повторень.

13. Риба – є символом води, а її відповідні елементи – життя і так само, як вода, являється символом смерті та життя. Вона також є знаком здоров'я, щастя та життя. У християнстві це відповідний символ новохрещених [14, с. 106].

Певний колір – це теж своєрідний оберіг та символ. Так, бронзовий колір уособлює землю, яка є багатою на дари полів; білий із чорним – пошана духів; поєднання кількох кольорів – це родинне щастя. Відносно кольорів писанки, то кожна окремо взята місцевість має власні особливості. Писанки дарували на знак бажання: дітям – переважно із світлими барвами; господарям – «сорока клинцями» чи «кривульками; дівчатам чи хлопцям – з «тригверами», «розетами» та веселими барвами; старцям – із чорними барвами та із поясами, так званим «небесним мостом» [51, с. 117].

Писанки відносили на могили дідів, батьків. Для деяких регіонів характерними є власні кольори. Так, на Волині, Поліссі, частині Поділля побутують писанки із перевагою тла ясно-червоного, а для Подніпров'я притаманними є симетричні широкі поля та товсті лінії; Наддністрянське Поділля використовує чорні писанки, часом із темним або білим тлом та виведеним контурним мотивом. Гуцульські писанки – ясні, писані білими та жовтими контурами на червоному тлі, досить часто трохи є чорних, зелених, і синіх барв, щодо орнаменту, то тут переважним є геометричний, який утворюється із цілої низки різних за кольорами елементів.

На значну увагу заслуговують писанки сіл Буковини та Космача (на Івано-Франківщині). У Космачі мистецтво писанки передавалося із одного покоління

до іншого. Характерними є дрібноузорні орнаменти. Значної майстерності досягли також і космацькі жінки у виконанні мотивів зооморфних. У зображені тварин помітними є певні намагання передати рух оленів чи коників. Для космацьких писанок характерним є відповідне поєднання оранжевого та жовтого кольорів на бордовому тлі [46, с. 59].

У писанках сіл на Буковині здебільшого переважають мотиви геометричні – трикутники, ромби, хрестики, смерічки, розети та зірки. У них переважними є оранжево-білі та жовто-білі барви на темному тлі. Традиційні мотиви – «безконечник», «сорок клинців», «олені», «коники», «метелики», «рибки» [40, с. 74].

Писанки сіл на Закарпаття у переважній більшості із орнаментом геометричним, стилізованим рослинним малюнком – розети з ромбоподібними пелюстками на бордовому тлі; у кольорах значна кількість зеленої та синьої фарби.

Цікаво дітям буде знати саме про те, що українську писанку шанують за кордоном. Так, в Канаді, у провінції Альберта, було споруджено єдиний у всьому світі пам'ятник для писанки.

Сам відповідний процес виготовлення писанки має власні особливості. Відповідно до народних вірувань, саме крашанки готують у Великодню суботу, тому що яйця, які пофарбовані у п'ятницю, досить швидко псуються, а зроблені у суботу зберігаються впродовж усіх свят. Яєць фарбують тринадцятеро (на увазі мають 12 апостолів та Спасителя). Найбільше готують крашанок червоного кольору, не годиться робити ніяких чорних, бо вони нагадують про кров «лукавого». Перше яйце, яке було пофарбовано, зберігають і, тоді коли необхідно, «підкурюють» ним хворого на пропасницю [14, с. 106].

А, для прикладу, на Поділлі вважають, що найкращим часом розпочинати роботу із писанками є другий день після Христопоклонної неділі, а вже на Сорок Святих необхідно виписати «сорок клинців». На Благовіщення (07 квітня) та у

Вербну неділю не можна було робити нічого. А саме для того, щоб писанки доволі довго зберігалися, їх потрібно виготовляти у Чистий четвер.

Топтати ногами рештки вже пофарбованого яйця або писанки вважалося великим гріхом. Люди, також за традицією, з року в рік зберігають свячені крашанки, а як трапиться пожежа – перекидають їх через вогонь, вірячи, що він згасне [46, с. 119].

Таке певне ознайомлення із писанкою як витвором мистецтва та оберегом має за мету закріпити також знання дітей старшого дошкільного віку про обряди та звичаї українського народу. Окремо вихователь має пояснити і процес її виготовлення. Він проходить у певний час, і з деякими «формулами», заговорами, із зображенням чарівних знаків – малюнків та певними кольорами – фарбами.

Так, наші пращури вірили, що писанка має певну магічну силу. А старі люди і до наших днів вважають писанку особливою святістю, що приносить добро, достаток, щастя і захищає людину від усього злого. Писанку необхідно вміти виписати відповідними фарбами, і лише тоді, коли потрібно.

Таким чином, аналіз наукових публікацій та джерел засвідчив, що писанкарство є видом декоративно-прикладного мистецтва, який походить із сивої давнини й має цікаву для сучасних людей історію виникнення, становлення та розвитку. Писанкарство для дошкільників не лише веселою творчою забавою, але і корисним засобом для розвитку різних навичок і якостей, які стануть їм у нагоді в подальшому житті.

Народні промисли й ремесла дозволяють засвоїти краще зрозуміти культурну спадщину своєї країни. Вони можуть дізнатися про традиції, ремесла та мистецтво, які є частиною історії їх нації. Ручна робота та ремесла сприяють розвитку творчих навичок. Діти вчаться створювати різні речі своїми руками, що розвиває їхню уяву та творчий потенціал. Працюючи над спільними проектами та взаємодіючи з іншими дітьми, дошкільники навчаються спілкуватися, вирішувати конфлікти та співпрацювати. Багато ремесел використовують

натуральні матеріали, і це може стати чудовою нагодою розповісти дітям про важливість збереження природи та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Національні промисли й ремесла можуть бути цікавою та пізнавальною діяльністю для дітей, сприяючи їхньому загальному розвитку і підготовці до подальшого навчання.

1.2. Особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними українськими народними промислами й ремеслами

В сучасному світі дуже важливо зберегти та відродити національну культуру. Одним з найбільш цікавих аспектів є традиційні українські народні промисли й ремесла. Для дітей дошкільного віку важливо дати можливість ознайомитись з цими традиціями та засвоїти їх як частину свого національного спадку.

Особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними українськими народними промислами й ремеслами полягають у використанні різних методів та підходів. Перш за все, необхідно забезпечити доступність та цікавість матеріалу. Діти повинні бачити, як працюють майстри різних ремесел, які інструменти вони використовують та яку продукцію вони створюють. Для цього можна організувати екскурсії до музеїв ремесел, відвідати майстер-класи та виставки [40, с. 104].

Окрім цього, необхідно використовувати ігрові методики. Наприклад, діти можуть створювати свої власні вироби з різних матеріалів, які використовуються в ремеслах. Це можуть бути іграшки з глини, паперу, тканини тощо. Такі ігри допомагають дітям розвивати творчі здібності, уяву та дрібну моторику.

Також важливо використовувати національні символи та традиції в дитячих заходах та святах. Наприклад, діти можуть виготовляти народні віночки, малювати символіку українських ремесел, вчитись танцювати українські танці.

У процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними українськими народними промислами й ремеслами важливо не тільки передати знання, а й виховувати любов до своєї культури та нації. Діти повинні зрозуміти, що це не просто історична інформація, а те, що належить до їх національної спадщини та є частиною їх самопізнання.

Дослідження етнографічно-краєзнавчих матеріалів переконливо свідчать про те, що національні українські ремесла мають вагомий потенціал відносно формування етнічних цінностей у дітей дошкільного віку. Формування інтересу до народів, що проживають на території рідного краю, його звичаїв, традицій сприяє вихованню юного свідомого громадянина, що шанобливо буде ставитися до матеріальних і духовних надбань власного народу [46, с. 125].

Дослідниця Л. Калуська у власних працях надає перевагу саме народним ремеслам та промислам як певному ефективному засобу виховання дітей. Власний вибір вона обґрунтовує тим, що народні ремесла та промисли являються одним із основних видів декоративно-ужиткового українського мистецтва, в якому мали місце традиційні заняття та регіональні особливості людей деякої місцевості нашої держави.

За їхньою допомогою можна формувати емоційно-ціннісне ставлення до національного рукотворного багатства, виховувати інтерес до історії власного краю, гордість за майстрів, що проживають на рідній землі, бажання і собі навчатися та виготовляти схожі речі [50, с. 64].

Важливим також є й те, що народні промисли та ремесла постають у контексті національного традиційного виховання як певний засіб ранньої соціалізації та етнізації дошкільника. Відтворення духовності, культури розпочинається із детального вивчення її традиційних стародавніх та найкращих надбань сучасності. Національна символіка, національна культура та народне мистецтво, що належить до загальнолюдської багатоетнічної культури є складовими органічними системи цілісної вітчизняної етнопедагогіки. Саме

момент етнічний, який присутній у художніх промислах та ремеслах (художній обробці дерева і металу, гончарстві тощо) дає можливість вирізнити такі риси своєрідності народного мистецтва, завдячуючи яким новим поколінням у спадок передаються традиції, практичний досвід виготовлення виробів [56, с. 87].

Аналіз сучасного стану народних українських традицій доводить, що на сучасному етапі загального розвитку нашої держави використання їх значно звузилося. Як свідчать сучасні дослідження, народні ремесла та промисли, які збереглися до наших днів, розвиваються тільки як види декоративного мистецтва (скульптура та декоративний керамічний посуд, художнє плетіння, обробка дерева декоративна тощо) [56, с. 88].

Так, для прикладу із двадцяти технік виготовлення писанок в наш час розповсюдженими є тільки п'ять. На превеликий жаль, втратили власне значення народні обереги та символи. У сучасній оселі українців, як відмічають етнографи, вони мають тільки характер декоративний.

Впродовж останнього десятиліття значною мірою підвищився загальний інтерес саме до традицій народних та їх особливостей регіональних:

- проводяться виставкові ярмарки виробів народних майстрів;
- відроджується загальна роль рушників, вони продовжують власне життя у сучасних обрядах;
- все частіше зустрічаються мотиви народні у оздобленні сучасної оселі чи одягу;
- набувають широкої популярності свята народні тощо [57, с. 102].

Необхідно відмітити, що сучасне звернення педагогіки до традицій народу зовсім не означає нехтування сучасністю. Лише зрозумівши минуле, пізнавши витоки власної історії та культури, можливо й більш чіткіше усвідомити сьогодення та уявити власне майбутнє.

Окреслене вище надає всі підстави говорити про те, що цінності етнічні розвиваються, передусім, у процесі засвоєння надбань духовних свого рідного

народу та в результаті ціленаправленого виховання, в результаті якого може бути створена система поглядів, ідей, традицій, звичаїв, які є органічно вплетеними у життєдіяльність дітей [60, с. 410].

Любов дошкільника до своєї рідної землі розпочинається саме із пізнання нею найближчого оточення (соціального та природного). Дитина отримує нові знання та вражень про своє оточення, зокрема: про людей близьких, про свою Батьківщину, що залишають в її душі незабутні спогади на все життя. Власне, саме тому, на наше переконання, формування інтересу до свого рідного краю, обрядів, традицій, звичаїв, народів, сприяє ефективному вихованню свідомого громадянина, що шанобливо буде ставитися до матеріальних і духовних надбань власного народу [57].

Розпочинати формування етнічних цінностей найкраще, на наше переконання, із ознайомлення дошкільників із найближчим оточенням. Тобто із тих речей, що вони мають можливість побачити вдома (до прикладу, тканий килимок, вишита серветка, іграшки, предмети народного одягу тощо) і як викликають досить позитивні емоції.

Одним із найдавніших українським ремеслом поширеним і в наш час є створення народної іграшки. Власне, остання несе дітям певні доступні знання про відпочинок, працю людей в давнину, їх мистецтво, побут, життя [6]. Власне, народна іграшка поєднує дитину із відповідною історією її Батьківщини, пробуджує певне відчуття рідного коріння та безпосередньо сприяє створенню більш позитивного ставлення до традицій народу, вчить поважати працю других, дотримуватись певних норм і правил тощо [50, с. 64].

В аспекті нашого дослідження досить цікавими являються висновки О. Батухтіної щодо народних іграшок. Дослідниця стверджує, що вони мають власні художні, педагогічні та технічні традиції. Неповторність і оригінальність народної іграшки можна визначити її національну своєрідність, відображення побуту та культури народу.

Завдячуючи цьому народна українська іграшка являється досить оптимальним засобом для створення етнічних цінностей в дошкільника. Методикою, яку пропонує О. Батухтіна, передбачається формування у старших дошкільників певного уявлення про залежність між іграшки виготовленням із деякого матеріалу та умовами природними місцевості, уміння виділяти особливості орнаментальні народних українських іграшок за головними елементами розпису, сполученням кольорів; уточнювати відповідну підпорядкованість орнаменту пластичній формі самих іграшок тощо [50, с. 65].

В результаті відповідного ознайомлення дітей із окресленими традиціями, в них повинні сформуватися знання, що безпосередньо сприятимуть загальному розвитку більш позитивного ставлення до традицій, поваги до покоління старшого, до своєї Батьківщини. На тлі даних емоцій потрібно також розширювати відповідні знання дитини, пов'язуючи близьке із далеким: квіти біля хати – із традиціями народними їх застосування, улюблені вироби рідних людей із народними ремеслами рідного краю, пейзажі – із минулим історичним. Власне, саме на основі цього можна визначити такі напрями роботи: традиційні ремесла та промисли рідного краю та символи й обереги.

У формуванні національних етнічних цінностей важливе значення має виховання таких громадянських якостей, як працелюбство та повага до праці інших людей. Саме з метою виховання цих якостей необхідно знайомити дітей з особливостями традиційних ремесел рідного краю [48, с. 265].

Народні ремесла свідчать про досить високу духовну культуру народу, про прагнення до краси, розповідають про традиції місцевого населення, багатство рідного краю тощо.

Найзначніший виховний вплив на дошкільника здійснюють саме ті елементи культури, що дитина спроможна зрозуміти, а пізніше відобразити у творчій та практичній діяльності. Дослідниками було доведено, що тільки під час

діяльності дитина засвоює спадщину культурну народу, а тому формується як відповідна особистість.

Досить яскраво відтворюють самобутність народу писанки. Відповідна традиція розмальовувати навесні яйця в українського народу сягає ще часів язичництва. Писанки у слов'ян були безпосередньо пов'язані із відповідним комплексом весняної обрядовості. Власне, назва «писанка» є похідною від слова «писати», в розумінні «прикрашати певним орнаментом». Орнаменти оригінальні писанок не лише зачаровують своєю власною гармонійністю та витонченістю, а і несуть відповідні прадавні природні символи, єднають із традиціями минулого. В кожному окремо взятому регіоні та навіть майже в кожній громаді вони є неповторними та самобутніми [48, с. 266].

Проводячи розмальовування писанок, діти отримують відповідні уявлення про символіку народу, традиції розписування писанок як певного оберегу, виховується відповідний інтерес до основ декоративно-ужиткового мистецтва держави, бажання вкласти частину власної праці в традиції, зосередженість. Тому можна сказати, що традиційні промисли та ремесла мають значний саме виховний потенціал. Перед вихователем закладу дошкільної освіти (ЗДО) постає завдання не лише розширити знання та уявлення дітей про ремесла свого рідного краю та все, що із ними пов'язане, а й з'ясувати емоційно-ціннісне ставлення до праці [40, с. 63].

На основі одержаних знань повинні виникнути нові емоції, які пов'язані вже не тільки із найближчим оточенням, а із власною країною, народом. Що, власною чергою, сприятиме вихованню таких важливих ціннісних якостей як працьовитість, взаємоповага, повага до традицій і звичаїв, демократизм, терпимість, родинність тощо.

Петриківський розпис є українським декоративно-орнаментальним народним малярством, що з'явилося на Дніпропетровщині в селі Петриківка, звідки саме і походить назва даного виду мистецтва. Власне петриківський

розпис відзначається досить особливою самобутністю і разом із тим досить органічно продовжує традиції народу регіону Придніпров'я, що собою являв багатий пласт культури України.

Досить характерною рисою петриківського розпису являється саме те, що весь малюнок наче розгорнутий на площині певної стіни, декоративної тарілки, листа паперу має поверхневий вигляд. В даному випадку, лінії стебел між собою не перетинаються, а багато елементів цього розпису (листки, квіти, ягоди тощо) мають зображення силуетне. Переважають візерунки рослинні, небувалі, фантастичні для природи форми квітів, у основі котрих знаходиться уважне спостереження за флорою місцевості. Широке застосування під час розпису мають мотиви лугових і садових квітів, ягід калини, винограду і полуниці. Для візерунків характерним також є зображення акантового листа, який ще має назву «папороті», перистого ажурного листа та бутонів [51, с. 102].

Часом ягоди та квіти поєднуються із птахами, ще рідше трапляються зображення людини і тварини, які можуть мати певною мірою вигляд фантастичний.

Для «петриківки» традиційним є зображення жар-птаха – міфічної істоти, що приносить щастя, із візерунками фантастичними по всьому тулубі. Залучення дітей до звичаїв та традицій, відзначання і підготовки свят народного календаря пробуджує в них певну любов до рідної краю, повагу до людей та їх праці, створює вміння досить плідно працювати, шанувати власну історію, збільшувати культуру власного народу. Участь дошкільників у святах народного календаря сприяє тому, що вони більш глибоко відчують нерозривність із природою рідного краю, намагаються своєю власною працею збагачувати багатства природи, прагнуть розвивати та зберігати святкові та трудові традиції [51, с. 103].

Проводячи аналіз засобів національної культури, які використовувалися нашими предками в народній педагогіці, було з'ясовано, що виховний потенціал національної культури був направлений на формування в дошкільників

естетичних, етичних та моральних якостей особистості, почуття патріотизму, національної самосвідомості, розвитку творчих здібностей. Таким чином, засоби національної культури можуть бути застосовані у якості основи змісту формування етнічних національних цінностей [17, с. 60].

Українські народні промисли й ремесла являються невичерпним джерелом для виховання дошкільників. Завдяки образній, символічній мові декоративно-ужиткового мистецтва, як одного із видів народного мистецтва дитина має можливість пізнати світогляд, історію, моральні вартості своїх предків. Таким чином, народні промисли й ремесла мають унікальні можливості впливу на особистість дитини та відповідне формування в неї саме етнічних національних цінностей. У мистецтві ідеї суспільні зливаються із естетичними у певну нероздільну єдність, яка має деякі унікальні можливості впливу на особистість дошкільника та формування в нього певної важливої заданої якості [17, с. 61].

Завдячуючи символічній мові мистецтва, є можливість пізнавати власну історію, моральні цінності, світогляд наших предків. У тому випадку, коли дитина не виховується за рахунок етнокультури, це в свою чергу значно ускладнює можливість її подальшого входження у світ мистецтва народного. В результаті цього людина не встановлює відповідного глибинного зв'язку з власною культурою, не розуміє її, не вважає рідною.

Залучення дошкільників із раннього дитинства до вивчення традиційних українських народних промислів й ремесел сприяє збереженню традиції та поважливого ставлення до праці людей.

Вивчення промислів та ремесел українського народу сприяє ознайомленню дітей дошкільного віку із культурою, звичаями та досить багатими традиціями, відіграє значну роль у більш гармонічнішому розвитку дитини. Розвиток творчості має розпочинатися із раннього дитинства та реалізуватися різними засобами, з-поміж яких особливе місце належить промислам та ремеслам як видам художньо-творчої діяльності.

Досить цікавим є таке ремесло українського народу як декоративний розпис. Під час проведення занять із декоративного розпису розвивається уявлення та естетичне сприйняття. Отже, у дошкільників відбувається накопичення сенсорного досвіду та відбувається збагачення мовлення та їх активного словника. Коли діти розпочинають знайомитися із особливостями декоративного розпису, у них відбувається формування творчих навичок та умінь до самостійного виконання різних декоративних та оздоблювальних робіт [40, с. 64].

Для розвитку дітей можна широко застосовувати усі жанри художньої народної творчості. Якості естетичні предметів декоративного мистецтва можна аналізувати доступним і легким для дошкільників шляхом. В результаті вони відчувають їх красу та розуміють відповідні виразні засоби, котрими вона досягнута. Незважаючи на те, що діти не виготовляють справжні вироби декоративного мистецтва, проте прийоми роботи майстрів досить легко переносять у свою діяльність. Дана діяльність є елементарною за своєю суттю, проте вона допомагає дитині більш глибоко відчути відповідну красу декоративного мистецтва та ставиться до виробів та їх прикрашання так, як їх бачить та відчуває відповідний майстер-художник [46, с. 117].

Під час ознайомлення дошкільників із декоративно-прикладним мистецтвом досить важливим є формування у дитини відповідного уміння сприймати емоційно твори декоративно-прикладного українського мистецтва, безпосередньо спонукати дітей цікавитися такимитворами, помічати більш виразні засоби образу, посилювати враження емоційні музичним акомпонементом.

В процесі проведення занять із вивчення народних промислів і ремесел у дошкільників виховуються добровільні та моральні якості: необхідність закінчити розпочату справу, долати труднощі, зосередитися та навмисно залучитись.

Створюючи командну роботу, дошкільників навчають відповідному умінню об'єднуватися заради однієї єдиної спільної цілі, домовлятися про певну колективну роботу, враховувати відповідні інтереси інших, вміння діяти спільно, вміння виступати, самостійно виконувати власну роль при потребі допомогти іншим. На заняттях з вивчення народних промислів і ремесел також розпочинається розвиватися мовлення дітей, що безпосередньо сприяє розширенню та збагаченню словникового запасу. Коли дитина розглядає справжні предмети ремесел та мистецтва, ілюстрації, формується певна зв'язна мова, вміння описувати побачене, правильна вимова [56, с. 158].

Відповідна інтеграція дитини у різноманітні художні заходи, побудовані на матеріалах художніх народних промислів, – одна із головних умов повного естетичного виховання дошкільника та розвитку його художніх та творчих здібностей.

Ознайомлення з народними промислами та ремеслами збагачує творчі намагання дітей до перетворення світу, розвиває в них нестандартне мислення, індивідуальність, свободу, здатність бачити, а також спостерігати справжні інновації та предмети декоративно-прикладного мистецтва. Під час створення предметів декоративно-прикладного мистецтва дошкільники закріплюють власні знання про візерунки, кольору та форми, при цьому формуючи чіткі та доволі цілісні уявлення відносно предметів декоративно-прикладного мистецтва у власному житті.

Основне у декоративно-прикладному мистецтві, як і в будь-якому другому виді мистецтва, – це спеціальне повторення вправ, що в подальшому ляжуть в основу творчості [70, с. 208].

Виразність, легкість виконання, яскравість кольорів, важливі можливості імпровізації роблять більш доступними твори декоративно-ужиткового мистецтва у ЗДО.

Відповідною методикою застосування народних ремесел та промислів у роботі із дітьми дошкільного віку передбачені наступні етапи активізації їх діяльності:

- пізнавальний, який характеризується збагаченням знань про народні промисли та ремесла;
- емоційно-змістовий, завдання котрого полягає у розвитку певної спроможності до співпереживання та художньо-творчого переживання, у формуванні уявлень морально-етичного змісту;
- художньо-діяльний, що ґрунтується на реалізації практично засвоєних знань про особливості народних промислів і ремесел, у формуванні відповідних навичок виготовлення деяких виробів [4, с. 25].

В ЗДО можуть бути використанні наступні методи та форми ознайомлення дошкільників із народними промислами і ремеслами:

- розглядання окремих виробів або спеціально підібраних скульптур, творів декоративно-прикладного мистецтва.
- в ЗДО у груповій кімнаті чи у залі проводять виставки виробів митців на одну тему із одного виду народних промислів і ремесел.
- із старшими дошкільниками проводяться екскурсії на виставки чи у музеї.
- заохочується також самостійне розглядання дошкільниками виробів митців в ЗДО і поза його межами. Вихователь має вислухати розповіді про побачене та провести бесіду з дітьми [4, с. 30].

На рисунку 1.2 представимо основні етапи ознайомлення із виробами, які виготовлені із використанням народних промислів і ремесел.

Рис. 1.2 Основні етапи ознайомлення із виробами, які виготовлені із використанням народних промислів і ремесел [4, с. 30].

На самому початку заняття при вивченні народних промислів і ремесел можна використати «хвилинки краси» – розглядання та милування виробами із певної теми.

Такий розгляд потрібно проводити із дотриманням деякої послідовності. Основна мета – навчити дітей не лише помічати гарні речі, затримуватись біля них, милуватися, а й усвідомлювати їх красу, призначення та зміст декору; виховувати певне бажання самому створювати гарні візерунки та прикрашати виготовлені ними вироби із паперу, глини, пап'є-маше предмети чи їх зображення на малюнках [34, с. 27].

Обстеження та розгляд виробу декоративно-прикладного мистецтва містить такі етапи:

1. Милування виробом та надання йому назви.
2. Практичне (декоративне чи ужиткове) призначення.
3. Художнє слово.
4. Підкреслення відповідної форми виробу деяким обстежуючим жестом.
5. Кольорова гама та кольорове тло.
6. Назва певних елементів та їх розміщення.

7. Композиційне розміщення візерунку, декорування відповідних частин виробу елементами та їх повторюваність на всій поверхні відповідного виробу.

8. Емоційне схвалення виробу та милування ним [34, с. 28].

Залучення дошкільників до вивчення народних промислів та ремесел спрямоване на розв'язання також проблем естетичного виховання: розвиток естетичних емоцій, естетичного сприйняття, творчості та уяви. Більш якісні зміни в розвитку творчих здібностей дітей дошкільного старшого віку безпосередньо залежать від наявних умов управління творчістю, в основі котрих лежать логічні етапи певного творчого процесу: художнє накопичення, поява ідеї та її реалізація.

Однією з важливих складових національної культури України є народні промисли й ремесла, які передаються з покоління в покоління. Для дітей дошкільного віку ознайомлення з цими традиціями є важливим кроком у формуванні національної свідомості та патріотизму.

Одним із способів познайомити дітей з народними промислами є організація екскурсій до музеїв народної творчості, де можна побачити виставки виробів різних промислів: вишивки, вишитих рушників, глиняних посудин, дерев'яних іграшок тощо. Такі екскурсії дозволяють дітям бачити наочно, як виглядають вироби, які створюються з рук майстрів, а також дізнаватися про історію народних ремесел [46, с. 101].

Для поглиблення знань про народні промисли можна організовувати майстер-класи з виготовлення різних виробів. Наприклад, діти можуть навчитися вишивати на маленьких круглих тканинах, розписувати глиняні посудини або ліпити із глини. Такі заняття допомагають дітям розвивати творчі здібності, уяву та моторику рук.

Окрім народних промислів, важливо ознайомлювати дітей з народними ремеслами. Для цього можна проводити заняття з виготовлення паперових ляльок, витинанок з паперу, розписування писанок, ліплення з солоного тіста

тощо. Такі заняття допомагають дітям розвивати креативність, уяву та моторику рук.

З ціллю активізації у дошкільників бажання зображувати гарні візерунки для прикрашання певних предметів та зображень вихователь застосовує мистецтвознавчу розповідь про деяке художнє ремесло чи промисел, щоб передати інформацію про відповідні особливості творчого процесу того чи того майстра. Можна також проводити із дошкільниками дидактичну гру на кшталт «Де народні майстри візерунки шукали?» [46, с. 104].

Надзвичайно важливою під час розвитку дитячої творчості являється більш активна участь батьків. Проводяться бесіди, розповіді про значення народних ремесел і промислів у житті дитини. Батьків запрошують на показові відкриті заняття із вивчення народних ремесел і промислів, пропонують брати більш активну участь в безпосередній організації та проведенні майстер-класів із обміну практичним досвідом.

Переважна більшість науковців, які досліджують народні промисли та ремесла вказують, що усі вироби майстрів, які застосовуються у роботі із дошкільниками, повинні відповідати низці вимог. Предмети, які пропонуються для роботи із дітьми дошкільного віку мають бути естетично привабливими та красивими, створювати життєрадісний і бадьорий настрій, а їх функціональне призначення має бути досить близьким до досвіду дитини. У орнаменті завжди має бути присутня особа майстра, його смак, фантазія, прагнення створити красу. Діти дошкільного віку досить легко «входять у образ майстра» (грають у майстрів) і, наслідуючи його спроможні досягти значних успіхів у створенні декоративних композицій і оригінальних візерунків [46, с. 108].

Якщо вихователь зможе правильно організувати роботу на заняттях, він отримає такі результати:

– дитина справді зацікавиться не лише даним видом діяльності, а і мистецтвом в загальному і у результаті дошкільники – будуть розрізняють види

декоративно-прикладного мистецтва (впізнаватимуть вироби різних майстрів, для прикладу вишивку);

– дошкільник знатиме художні засоби зображення, самостійно буде добирати кольорову гаму до будь-якого знайомого розпису та матеріали під час створення задуманого образу;

– діти створюватимуть візерунки за мотивами різних розписів та народних іграшок;

– дошкільники називатимуть та будуть вміти використовувати усі кольори спектру, розрізнятимуть відтінки кольору та вмітимуть встановлювати зв'язок між кольором та образом.

Важливим результатом є організація виставки дитячих робіт, оскільки кожна дитина хоче, щоб її роботи були оцінені, одержали позитивний відгук дорослих та однолітків. Цьому сприятимуть спеціально організовані вихователем розваги, під час котрих у цікавій ігровій формі діти зможуть не тільки демонструвати власні вироби, а й показати знання про різні види українських народних промислів й ремесел.

Отже, ознайомлення дітей дошкільного віку з народними промислами та ремеслами є важливим етапом у формуванні національної свідомості та патріотизму. Це допомагає дітям зберігати традиції свого народу та розуміти важливість національної культури.

Висновки до першого розділу

Встановлено, що українські народні промисли і ремесла є частиною національної культури та історії України. Вони розгалужені та різноманітні, і включають в себе виробництво тканин, кераміки, дерев'яних виробів, вишивки, килимів, музичних інструментів та багато іншого. Одним із найбільш поширених народних промислів в Україні є вишивка. Вона є символом української культури та національної ідентичності. Вишивка виконується різними техніками та мотивами, які відображають традиційні українські візерунки та символіку. Іншим важливим народним промислом є кераміка. Українські гончарі виробляють різноманітну кераміку, включаючи горщики, миски, тарілки, фігурки та інші вироби. Керамічні вироби прикрашаються різними орнаментами та малюнками, які відображають українську традицію та культуру. Деревообробка є ще одним важливим народним промислом. Українські різці та столярі виготовляють різноманітні дерев'яні вироби, такі як столові прибори, ложки, тарілки, статуетки та інші. Дерев'яні вироби прикрашаються витриманими орнаментами та малюнками. Крім того, українські народні промисли передбачають виробництво тканин, килимів та музичних інструментів. Кожен з цих промислів має свої унікальні риси та традиції, які відображають багату культуру та історію України.

Визначено, що для досягнення успіху у вихованні любові до національної культури необхідно забезпечити доступність та цікавість матеріалу. Важливо використовувати різні методи та підходи до ознайомлення з традиційними українськими народними промислами й ремеслами, зокрема, організовувати екскурсії та майстер-класи, використовувати ігрові методики тощо. Важливо використовувати національні символи та традиції в закладах дошкільної освіти та під час організації свят. Ознайомлення з традиційними українськими народними промислами й ремеслами не тільки передає знання, а й виховує любов

до своєї культури та нації. Для дітей дошкільного віку важливо засвоїти традиції та звичаї як частину свого національного спадку.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ І РЕМЕСЕЛ У РОБОТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

2.1 Аналіз використання традиційних українських народних промислів і ремесел в освітніх програм для дітей старшої групи ЗДО

Для початку розглянемо освітню програму для дітей від 2 до 7 років «Дитина».

Програма «Дитина» присвячена поколінню «Альфа», що протягом останнього десятиліття присутнє в нашому буденному житті та дає можливість долучатися до його відповідного становлення. Покоління «Альфа» – це діти цифрової ери, що вирізняються емоційною і інтелектуальною своєрідністю: їх світ цінностей великою мірою є підвладним онлайн-соціалізації, а тому сьогоднішні виклики життя є для них тільки звичними умовами буття. У ситуаціях, в котрих люди старшого покоління можуть впадати у паніку, вони просто крокують уперед та залишаються спокійними [5].

Якщо колись у дітей дошкільного віку був досить добре розвинений наслідувальний рефлекс та вони робили спроби повторювати дії за дорослим людьми, то наразі у дітей сучасних переважає «рефлекс свободи», іншими словами вони самі будують стратегію власної поведінки. Вони вимогливі та наполегливі, не терплять ніякого насильства, не чують наказів та вказівок дорослих, разом із тим мають досить високу самооцінку та власну життєву філософію.

Освітня програма «Дитина» спрямована на розкриття особливостей світосприйняття та розвитку сучасних дітей, а також пошук шляхів до взаємного розуміння та взаємодії із ними.

Досліджуючи програму «Дитина», було визначено, що окремого розділу, присвяченого промислам та ремеслам українського народу, немає. Однак, для дітей 6-го року життя у розділі «Дитина у світі мистецтва» під час реалізації виду образотворення малювання можна застосовувати певні елементи традиційних українських народних промислів та ремесел. Це можна робити під час ознайомлення із елементами декорування предметів за мотивами українських сучасних технік та народних розписів, які використовуються у декоративно-ужитковому мистецтві.

Під час проведення аплікації – конструктивного образотворення, в програмі передбачено продовження формування у дошкільників уміння працювати із різними матеріалами та вивчати їх властивості. Важливим також є розвиток відповідного почуття доцільності застосування того чи того матеріалу у реалізації творчого задуму та створенні відповідного образу.

В програмі визначено продовження удосконалення у дітей навички роботи із різними матеріалами, які тим чи тим чином можна пов'язати із промислами та ремеслами (засушеними шматочками шкіри, хутра, тканин, намистинками, лелітками, гудзиками, стрічками тощо), стимулюючи до обґрунтування самостійного свого вибору [5].

Власне, для дітей 7-го року життя у розділі «Дитина у світі мистецтва» у змісті роботи під час проведення малювання визначено, що вихователь повинен стимулювати дітей використовувати різноманітні матеріали як основу для малювання (штучне скло, тканина, кора берези тощо). Продовжувати ознайомлювати дітей із народними українськими розписами (петриківський, опішнянський, косівський). Спонукаати до відповідного створення власних орнаментів. У програмі передбачено вчити дітей вправлятися у писанкарстві,

випишуванні традиційних складових орнаменту («гілка», «сосонка», «зірка», «дерево життя», «меандр», «риба» тощо) на шаблоні площинному та на моделі дерев'яній писанки.

Під час навчання аплікації, в програмі визначена потреба у продовженні формування відповідного уміння декорувати різноманітні поверхні з використанням аплікації. Закріплювати відповідні навички безпечного користування ножицями. Програмою передбачено ознайомити дітей із технікою витинанки. Передбачено удосконалення навички роботи із різноманітними матеріалами, стимулюючи дітей до обґрунтування самостійного вибору (шматочки шкіри, хутра, тканин; намистинки, гудзики тощо). Також, діти відповідно до програми мають бути ознайомлені із технікою декорування різних предметів «декупаж» [5].

Під час ліплення передбачається продовження стимулювання дітей до дослідження міри пластичності різних матеріалів, які в тому числі використовуються у народних промислах та ремеслах (глини, гіпсу, полімерної глини, холодної порцеляни). Програмою передбачено розвивати відповідні аналітичні уміння дітей застосування того чи того матеріалу для реалізації задуму під час ліплення. У програмі передбачено продовження формування навичок способів ліплення, які дають можливість значно точніше передавати особливості предметів (виймання глини, кільцеве наліплювання тощо). Також визначена необхідність удосконалення навичок декоративних прийомів ліплення (гравірування, обробки, нанесенням рельєфів штампиками та стекою) [5, с. 114].

Програма передбачає набуття старшими дошкільниками наступних результатів:

– поєднання різних технік малювання, експериментування. Вміння використовувати різні матеріали як головну основу для малювання (штучне скло, тканина, кора берези тощо);

– вміють розрізняти народні українські розписи: петриківський, опішнянський, косівський. Створюють власні орнаменти.

– мають елементарні навички із писанкарства, виписують елементи традиційні орнаменту («гілка», «сосонка», «зірка», «дерево життя», «риба», «меандр» тощо) на шаблоні площинному та на моделі писанки дерев'яній [5, с. 119].

У розділі програми «Дитина» «Соціальний світ: хто поряд зі мною» для дітей 6-го віку також передбачено поглиблення уявлення дітей про відомі професії, розширення знань про взаємозв'язок представників різноманітних професій на підприємстві. У цьому розділі дошкільники продовжують знайомитися із робітничими професіями та професіями сільськогосподарського сектору, як-от: тесля, слюсар, фермер, тощо. Відбувається формування у дітей уявлення про старовинні ремесла та професії (коваль, гончар, ткач, різьбяр тощо), їх перетворення у сучасному соціумі. Відповідно до цього розділу програми діти ознайомлюються із назвами та функціями головних знарядь праці різних професій. Дітям розповідають про відомих людей деяких професій. Виховують повагу до праці, бажання брати відповідну участь у різноманітних видах трудової посиленої діяльності разом із дорослими [5, с. 116].

Таким чином, проаналізувавши освітню програму «Дитина», можна зробити висновок, що вона не містить окремого розділу присвяченого традиційним українським народним промислам і ремесел, однак, цей напрямок роботи реалізується в інших розділах програми.

Далі проведемо аналіз програми «Українське дошкілля». Концептуальна ідея програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» ґрунтується у виробленні варіанту оптимального відносно реалізації змісту Базового компонента дошкільної освіти; підходах сучасних до навчання, розвитку та виховання дитини дошкільного віку [6, с. 102].

Мета програми полягає у реалізації оптимального комплексу виховних і навчальних, розвивальних функцій та змістових напрямків проведення організації життєдіяльності у межах вікової компетентності дітей у віці від 2 до 6 років із певним поступовим ускладненням наповнюваності змісту навчання на кожному віковому етапі, що відноситься до положень ціннісного та особистісно орієнтованого підходу.

Завдання програми розглянуті крізь призму Базового компонента дошкільної освіти. Основну структуру програми окреслюють освітні лінії. У змісті програми виділяють розділи за віковою періодизацією, а саме: ранній вік (третій рік життя), молодший дошкільний вік (четвертий рік життя), середній дошкільний вік (п'ятий рік життя), старший дошкільний вік (шостий рік життя), в котрих подані досить стислі психологічні характеристики дітей, завдання розвитку, форми і зміст освітнього процесу із кожного змістового компонента. Кожна із освітніх ліній програми закінчується показниками компетентності дошкільника. Аналізована програма побудована на відповідних принципах комплексності, інтеграції, науковості, системності, гуманізації змісту виховання та навчання [6, с. 102].

Розглядувана програма відповідає таким основним стратегічним завданням дошкільної освіти, як: залучення дітей до системи культури, цінностей, традицій українського народу, формування у дошкільників однієї цілісної картини світу, реалізації особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти.

У розділі «Старший дошкільний вік (шостий рік життя)» в освітній лінії «Дитина в соціумі» у розділі «Народознавство» є підрозділ «Народні ремесла», в якому йдеться про те, що потрібно ознайомлювати дітей із гончарством, писанкарством, вишивкою. Передбачається навчити дітей розуміти символічне значення певних кольорів, візерунків. Встановлюється, що дітей необхідно зацікавлювати виробами із дерева; лозоплетінням; різьбленням по дереву; ткацтвом. Програмою визначена необхідність ознайомлювати старших

дошкільників із різьбленими писанками, іншими виробами дерев'яними та виробами із рогози, лози (кобельки, кошечки тара для збіжжя, капелюхи тощо); з вишиванками (низинкою, хрестиком та гладдю; різний орнамент, кольори різнобарвні); з керамікою; гончарством, виготовленням для печей кахелю. Передбачено, що вихователь має розповідати дітям про виготовлення скляного кольорового і білого посуду, бондарство (виготовлення бочок), виготовлення годинників та золотництво. Також, передбачена необхідність виховувати повагу до людей праці творчої, чиї руки в народі ще називають «золотими» [6, с. 105].

В освітній лінії «Дитина у світі культури» у розділі «Предметно-практична діяльність» в підрозділі «Художня праця» передбачено навчати дітей виготовляти більш прості вироби із паперу, тканини, картону, природного матеріалу (атрибути для ігор, іграшки-саморобки, подарунки батькам до свят тощо).

В даній лінії передбачено, навчити дітей поєднувати різні матеріали, добирати їх за фактурою і кольором, а також закріплювати та вдосконалювати прийоми склеювання, згинання, вирізування ножицями за викройкою. Залучати дітей заготовляти штучний і природний матеріал, його сортувати. Вдосконалювати відповідні вміння добирати допоміжний і основний матеріал, деталі з'єднувальні. Складати композицію на деяку тему, за сюжетами відомих казок та виготовляти декорації. Передбачено закріплення навичок правильного використання ножицями, голкою та ножем. В цьому ж розділі визначається необхідність учить дітей засилювати нитку у голку, шити швом «уперед голкою», зшивати певні шматочки тканини; знайомити дітей зі швом «через край». Також, визначено необхідність учить застосовувати навички шиття в практичній діяльності: пришивати до рушників вішачки, до одягу гудзики; виготовляти із ниток помпони і китички, застосовуючи їх як оздоблення; застосовувати шматочки тканини з метою виготовлення аплікації. Ще програмою передбачено

розвиток вміння добирати необхідну нитку, тканину; розвивати фантазію, творчість, художній смак під час проведення оздоблення виробів [6, с.125].

В розділі «Художньо-продуктивна діяльність» освітньої лінії «Дитина у світі культури» в підрозділі «Малювання» передбачено навчати відтворювати візерунки, які є характерними для вишивки різних регіонів нашої держави, народної іграшки; властиві для писанок орнаменти на площинах різноманітних форм, готових силуетів на кольоровому та білому тлі. Заохочувати передавати та придумувати візерунки самостійно, додержуючись головних правил декоративного розпису: симетрія, ритм, характерний орнамент (геометричний чи рослинний), оздоблювати ними створені вироби [6, с. 126].

У підрозділі «Ліплення», йдеться про те, що необхідно вчити створювати образи за мотивами керамічних виробів, народних іграшок, ліпити посуд різними способами, досить ретельно згладжуючи поверхню виробу, прикрашати його орнаментом з використанням стеки, наліпками пластилінових кульок чи смужок, допоміжним матеріалом. Ознайомлювати із фігурним посудом, який створений на основі силуетів тварин, що також є частиною українських народних промислів й ремесел.

Отже, проведений аналіз програми «Українське дошкілля» засвідчує відсутність окремого розділу, присвяченого народним ремеслам та промислам, які втім частково згадуються у певних розділах програми.

Наступною розглянемо програму «Соняшник», метою котрої є виховання душі, серця, тіла та розуму щасливої, творчої дитини. Вона передбачає здійснення головних ідей видатних учених сучасності й минулого, що стосуються положень орієнтованого особистісно, компетентнісного та ціннісного підходів відносно розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку [6, с. 105].

Основне завдання програми – закласти певні основи здоров'я, забезпечити духовний, фізичний, естетичний, моральний, інтелектуальний і емоційний розвиток особистості дитини дошкільного віку, а саме:

- виховати здорову дитину, відповідним чином у неї сформувавши мотивацію до безпечної поведінки і здорового способу життя;

- закласти фундамент моральний на основі моральних, загальнолюдських, духовних, екологічних, громадянських, естетичних цінностей;

- розвивати інтелект під час різноманітних видів дитячої діяльності (навчальної, пізнавальної, трудової, ігрової), враховуючи ідеї українських видатних педагогів сучасності і минулого, передові педагогічні технології, головні засади народної дидактики;

- забезпечити формування емоційно-ціннісного відношення до довколишнього світу та розвиток емоційно-чуттєвої сфери дитини;

- розвивати здібності творчі дитини, спроможність до самопізнання власних можливостей;

- підготувати дитину до навчання в школі відповідно до показників її готовності до школи [6, с. 106].

В комплексній програмі розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» вивченню українських народних промислів й ремесел дітьми дошкільного віку присвячено розділ «Художньо-естетичний розвиток». У ньому передбачено ознайомлення із різними видами мистецтва, а саме: декоративно-ужитковим мистецтвом (витинання, вишивання, килимарство, ткацтво, різьблення по дереву, писанкарство, карбування, гончарство). Передбачено заохочення дітей до пізнання особливостей творів класичного, народного та сучасного українського мистецтва в різних регіонах держави (до прикладу, гуцульська і полтавська вишивки, опішнянська, косівська та київська кераміки) [35, 105].

Під час проведення ліплення, передбачається у дітей старшого дошкільного віку формування навичок визначати властивості пластиліну, глини, піску, снігу (м'який, липкий, твердий, розсипчастий, сипучий), дощечки чи клейонки для ліплення (керамічні, дерев'яні, пластикові, прямокутні, довгі, квадратні, кольорові, круглі тощо).

Також визначені такі технологічні прийоми вивчення ліпленню, як ознайомлення зі скульптурою та її особливостями (поза, об'ємна форма, матеріал), розглядання дошкільниками малих скульптурних форм. Навчання дітей різноманітних способів ліплення (комбінований, конструктивний, скульптурний) та навичок надавання міцності виліпленим виробам. Закріплення дошкільниками таких прийомів, як розкачування, скачування глини між долонями рухами по колу, відтворюючи відповідні предмети округлих форм (овочі, фрукти). Створення образів із глини чи інших матеріалів, а саме допоміжних, комбінованим способом (миша-рятівниця, півник, пташки та горобина, хлопчик у зимовому одязі, журавель). Навчання відповідним прийомам ліплення посуду, декоративних пластин за мотивами української кераміки (опішнянської, васильківської, косівської), ліплення із природи (фрукти, овочі, невеликі іграшки), ліплення за власним задумом, уявою, змістом казок [35, с. 108].

Необхідно підкреслити, що в програмі «Соняшник», на відмінну від інших програм для ЗДО, виділено підрозділ «Народні ремесла», який передбачає ознайомлення із різними видами народних ремесел, відповідним обладнанням та матеріалами, їхніми сенсорними характеристиками, назвами людських професій – народних умільців, що виготовляють ті чи ті вироби. Програмою передбачається формування і дошкільників певного вміння сприймати емоційно твори українського декоративно-ужиткового мистецтва, народні іграшки, ткани, вишивані, керамічні вироби, смаків естетичних [35, с. 102].

Значне місце в програмі «Соняшник» відводиться темі «Вишивання», яка передбачає ознайомлення із народними оберегами та символами вишиванок (хвиляста лінія – захист від води, пряма – захист від землі тощо), їхніми видами (сорочки, рушники, серветки, скатертини тощо), особливістю орнаментального стилю в різних регіонах держави (до прикладу, полтавська і гуцульська вишивки), навчання розрізняти та порівнювати їх за орнаментом та кольоровою гамою.

Також програмою передбачено тему «Витинання», в межах якої старші дошкільники мають ознайомлюватися із різними видами витинанок, геометричними формами та рослинними елементами у витинанках, навчитися виготовляти витинанки [35, с. 108].

Тема «Кераміка» програми «Соняшник» передбачає закріплення понять про гончарство, кераміку, способи роботи із глиною; особливості виробів з кераміки (колір, форма, орнамент тощо); особливості косівської, васильківської, опішнянської керамік. Набуття навичок елементарних виготовлення виробів з кераміки [35, с. 109].

Тема «Ткання» передбачає збагачення знань про мистецтво килимарства та ткацтва. Ознайомлення дітей із тканими килимами та виробами, кольорами на килимових виробих та тканих. Навчання дій трудового спрямування на ткацьких дитячих верстатах чи рамках, переплітання кольорових паперових смужок [35, с. 109].

Програмою передбачено тему «Різьбярство», яка спрямована на знайомлення старших дошкільників із мистецтвом різьбярства. Має проводитись розглядання різьблених виробів та складання певних описових розповідей про них. Формування певних навичок емоційно-ціннісно передавати враження від певних видів народного мистецтва [35, с. 109].

Крім того, в програмі є тема «Карбування», яка спрямована на ознайомлення із мистецтвом карбування та навчання старших дошкільників карбувати на фользі [35, с. 110].

Тема «Лозоплетіння» програми передбачає ознайомлення із мистецтвом лозоплетіння. Має бути проведено розглядання виробів та заохочення до емоційно-ціннісного їх сприймання. Відповідно до програми має розвиватися дрібна моторика рук дитини під час навчання плетіння із трави та виготовлення іграшкових меблів (стіл, стільчик), тварин (коник) [35, с. 110].

Тема «Писанкарство» знайомить дітей із писанкою як певним оберегом, її видами (дряпанка, крашанка, писанка), регіональними особливостями, орнаментами та символікою в розписах, переказами та легендами про писанки, традиціями, звичаями, пов'язаними саме із писанками. Вихователь відповідно до програми проводить навчання дітей виготовляти писанки. Передбачено також вивчення фольклорних і художніх текстів про писанки та розучування народних ігор із писанками [35, с. 111].

Отже, на наш погляд, найбільше уваги питанню ознайомлення дітей з традиційними українськими народними промислами й ремеслами приділено в програмі «Соняшник», що відводить їй особливе місце в роботі зі старшими дошкільниками в межах закладу дошкільної освіти.

2.2. Опис методики проведення занять з використанням традиційних українських народних промислів й ремесел в роботі зі старшими дошкільниками в ЗДО

Опанування вихователем методики проведення занять з використанням народних промислів і ремесел є важливим для створення навчальної атмосфери, яка сприяє розвитку дітей та збагаченню їхнього особистісного росту. Такий

підхід допомагає дітям розкривати свій творчий потенціал і збагачувати своє культурне сприймання.

Розглянемо поетапний зміст роботи вихователя, особливості методики та керівництва під час вивчення теми «Вишивка».

Вихователь має створити передусім таке навколишнє середовище, що викликало б інтерес до вишивки в дітей. Вияви самостійного інтересу вже із молодшого віку вихователь примічає одразу – вони є природними завдяки різноманітності й колориту форм речей, які оздоблені вишивкою. Старші дошкільники люблять розглядати щось красиве та слухати про нього розповіді, а особливо коли вишивкою оздоблені речі побуту та одяг героїв улюблених оповідань та казок. Вони самостійно вдосконалюють та збагачують власний досвід за допомогою проведення порівняння різноманітних атрибутів одягу, як, для прикладу, блузка у лисички-сестрички та сорочка у вовчика-братика, кептарики для сімох козенят та спідничка у мамі-кози тощо. Для того щоб вільно проводити порівняння, невимушено проводити розгляд зразків вишивки у груповій кімнаті старших груп, потрібно спеціально виокремити місце, в якому зразки були б доступними для кожної окремо взятої дитини.

Рушники, вишивані серветки необхідно розкласти саме так, щоб діти самі мали можливість їх дістати та покласти на відповідне місце. Аналогічні поради необхідно надати й батькам, як саме здійснювати збагачення художніх вражень дітей вдома, оскільки саме такі враження являються основним джерелом їх художньої самостійної праці у старшому дошкільному віці.

Вихователь може з легкістю простежити, як відповідний інтерес до вишиванок відображується дітьми у їх малюнках (малювання сюжетне за змістом казок), в іграх (як дошкільники підготовлюють костюми, їх оздоблення художнє) тощо. Недивлячись на те, що інтерес з'являється у дошкільників стихійно, педагогові має бути не байдуже хто саме бере участь у пізнанні, він досить енергійно направляє всі прояви активності дітей в потрібне русло. Головними

формами роботи з дітьми під час вивчення теми «Вишивка» є бесіди вихователя із дітьми на заняттях, під час виставки народної вишивки, одягу, екскурсії до музею; зустрічі із народними умільцями, проведення свят фольклорних, на яких діти одягнені у вишиванки, а також закріплення відповідних знань про вишивку на заняттях із діяльності зображувальної, де із значним інтересом та старанністю діти проводять оздоблення площинних зображень певних окремих частин предметів побуту чи одягу (сорочки, спідниці, кептаріки, скатерки, фартушки, рушнички тощо). У цьому віці їх приваблюють досить яскраві кольори, ритм, симетрія, чергування форм і барв тощо [9, с. 16].

Власне, самостійне вишивання дітей дошкільного старшого віку неподільно пов'язане із працею ручною. Ознайомлення із вишивкою та оволодіння відповідною технікою вишивання вихователь планує на спеціальних заняттях. Безпосередньо у зміст роботи із дітьми входить передусім ознайомлення із потрібними для вишивання матеріалами: нитками, тканиною, наперстком, голкою тощо [9, с. 17].

Так для прикладу, проводячи ознайомлювання дітей із вишивкою подільською, вихователь акцентує основну увагу на тому, що на Тернопільщині, для прикладу, вишивали бавовняними нитками та тільки окремі елементи обводили нитками різних кольорів, а для вишивання на Поліссі застосовували конопляні, лляні та шерстяні нитки. Досить особливий інтерес з'являється у дітей, коли їхній вихователь пояснює вишивання на Галичині. Традиційним є те, що саме в даному краї поряд із вищезгаданими матеріалами застосовувалися сплетені нитки, срібні, шовкові, металеві і золоті нитки, бісер, муліне, гудзики, сап'ян, коралі, головки металевих цвяхів («бобрики») та ін. [15, с. 105].

Вибір ниток залежав від матеріалу, на якому проводилась вишивка, а кольорова гама була вибрана відповідно до мотивів і призначення одягу. Наприклад, червоний колір символізував квіти і любов, зелений – зелені трави, блакитний – чисте і безхмарне небо, а чорний – журбу. Жовтий колір

використовувався для зображення достиглих колосків у полі. Кожен колір мав своє місце і призначення. У чоловіків були популярні чорний, зелений, фіолетовий і жовтий кольори. А жінки часто носили голубі бережечки на сорочках або вишивки у вигляді тризубців, які склалися з ромбів. Тризубець був родинним амулетом, де зліва зображалася – мати, справа – батько, а посередині – маленькі діти, яких виховувала родина [15, с. 106].

Білим кольором на білому полотні вишивали як символ чистоти здоров'я та духу. Дітям вишивали лише голубі ромби. Через вишивку на одязі можна було прочитати вік і долю дівчини [34, с. 125].

Далі вихователь досить докладно планує аналіз та вивчення традиційних тканин, на яких народні ремісники вишивали у багатьох регіонах нашої держави. Це було полотно із льону, яке було вибілене водою і сонцем, і за його красою і якістю українці були відомі по всій країні. Для вишивки кептариків, сердаків, кожухів використовували сукно, яке було обшите хутром.

Поряд із вишивкою майже у кожному із регіоні України виробу також прикрашали різноманітними мережками. Вихователь має пояснити дітям, що мережка виконувала певну функцію з'єднувального шва.

Багатими являються також і різноманітні художні традиції української вишивки, що є невід'ємною складовою культури. Вони мають доволі символічне глибоке значення та безпосередньо пов'язані із давніми повір'ями, обрядами та звичаями. Народні вишивальниці застосовували стародавні знаки-символи і мотиви, так звані обереги, що мали захищати від злих духів. Вишивку також застосовували для прикрашання як дітей, так і дорослих.

Орнаменти на вишивках були тісно пов'язані з природою. Вони відтворювали явища і предмети, форми і кольори. Для прикладу, прямі лінії були символами землю, хвилясті – води, вертикальні хвилясті – дощу, трикутники – гір, а дві лінії схрещені – блискавки. Такі фігури, як ромб, коло або квадрат, символізували вогонь. Жіноча постать була символом богині життя, а дерево із

розлогими гілками – родючості землі. Птахи, зображенні на вишивках, означали початок весни та врожай, а зображення оленів і коней вказували на благополуччя [15, с. 102].

Отже, українська вишивка має глибоке коріння та втілює багатство символів і традицій, що передають унікальну спадщину і культуру нашого народу.

Розуміючи історичне минуле нашого народу, необхідно у старшому дошкільному віці розповісти дітям і про історію появи вишивки, її розвиток та вдосконалення техніки спільно із розвитком держави в загалом. В дошкільному старшому віці вихователь готує поступово дітей до сприйняття технічних і художніх особливостей орнаменту різних регіонів нашої держави. У зв'язку із цим діти розглядають різні ілюстрації у книжках, репродукції, листівки, альбоми зразків святкових костюмів, вишивки тощо.

Вихователь повинен також організувати виставки робіт дітей у кімнаті чи у залі і постійно направляти власну діяльність на розвиток художнього сприймання дошкільників. На кінцевому етапі даної роботи вихователь пропонує дітям із декількох орнаментів скласти власний для оздоблення того чи того виробу, при цьому враховуючи побажання дітей.

Для того, щоб дитина дошкільного віку здійснювала самостійну передачу у вишивці власних вражень про кожен вид народного промислу, вона повинна вміти досить вільно користуватись певними знаряддями і засобами праці. У тому випадку, якщо художній досвід на заняттях передають переважно дорослі, то поза ними діти мають використовувати самостійно набуті вміння і знання. У тому разі, коли вихователь підтримує у старших дошкільників прагнення знову повернутися до вишивки, він робить спроби посилити інтерес, відчуття радості за виконану самостійно роботу, продумати всі елементи ускладнення її форми і змісту [46, с. 98].

Пропозиції вихователя не мають бути настирливими та мають у повній мірі залежати від певного бажання дітей, змісту їх задумів, розвитку мотивів, допитливості. Роботи, що виконують із власної ініціативи, є особливо привабливими і улюбленими для дітей. Власне, саме вони є основним фактором, який сприяє стимулюванню творчої дитячої уяви, самодіяльності та активності.

Управляючи роботою дітей в години ручної праці, педагог їм допомагає здійснення планування роботи, уникання квапливості, доведення їх задуму до логічного завершення. Власне, для цього вихователю необхідно попередньо поговорити із кожною окремо взятою дитиною, визначити задум кожної вишивки та відповідну техніку для її здійснення. Педагогові необхідно також добре продумати, як саме він може допомогти кожній окремо взятій дитині втілити той чи той задум, оскільки він є порадиником, зацікавлений майбутнім виробом, не вказує, як та що саме робити, а досить жваво обговорює із дітьми хід та етапи роботи, техніку використання наперстка, голки, прийоми безпеки [46, с. 99].

Враховуючи те, що дошкільники досить часто не можуть закінчити відразу власну роботу, їм пропонують її продовжити на наступному занятті. Власне, це є досить важливим саме тоді, коли самі діти працюють самостійно кожен над власним візерунком. Сам же вихователь включається у процес, аналізує, спостерігає, надає допомогу. Дітям він пропонує придивитись до робіт один одного, щоб через наслідування зміцнити бажання і інтерес дітей. В більш сприятливі пори року (за відповідних погодних умов) доцільно організовувати вишивання за столом на майданчику під час прогулянки у другій половині дня.

Педагогу необхідно мати на увазі, що не слід перетворювати захоплення дітей вишиванням поза заняттями із ручної праці у допоміжні форми роботи. Для розвитку художнього кожної дитини, формування навичок і вмінь у тих, хто має досить добре виражений інтерес до вишивання, педагог може організувати гурток «Умілі руки», тому що одних тільки занять для розвитку відповідних

здібностей і нахилів, виховання більш стійкого інтересу та відповідного вміння вибирати на власний смак свою улюблену справу не досить [46, с. 99].

Створюючи відповідні умови для вишивання, педагог зобов'язаний також враховувати, що даний вид роботи не є для всіх обов'язковим, а приваблює тільки тих дітей, які люблять це робити. Управління даною діяльністю потребує від вихователя чуйності, уваги до задумів і інтересів дітей, створення більш сприятливіших умов для розвитку їх саме творчих здібностей.

В декоративно-прикладному мистецтві значної кількості народів світу можна зустріти вироби, які вирізані із паперу, що у нас отримали назву витинанки. Витинанка – це досить давній вид декоративно-прикладного мистецтва, що фактично вийшов із ужитку у середині ХХ століття. Основними інструментами для даної роботи є складаний ніжик, ножиці, лезо бритви, скальпель.

Для витинанок застосовували глянцевий папір досить яскравих кольорів – оранжевий, червоний, синій тощо. Техніка витинанки є досить простою та полягає у тому, що силует певної задуманої композиції вирізають саме так, щоб одразу вийшла фігура симетрична. Власне, для цього папір певного розміру (до 20 см) та квадратної форми складають увосьмеро чи учетверо і ножицями вирізають різноманітні елементи рослинних розеток (квіти, зірку, листок, вінок, хмелик та ін.), геометричні форми або контурні зображення людей чи птахів. Витинанки наклеювали клеєм чи вареною картоплею, а в ХХ столітті розпочали прикріплювати кнопками.

Вихователька має показати дітям обладнання, демонструє сам процес відповідного створення витинанок: дерево життя, сніжинки, березини (на вибір педагога). Процес наклеювання не показується, тільки пояснюється.

Показ відповідних варіантів створення витинанок необхідно продовжити після заняття у вільний час. Потрібно дітей залучати до проклейки готових витинанок на основу, а також навчати підбирати колір тла головної основи для

вигляду витинанок. Діти мають впевнитися, що на тлі темному кращий вигляд має світлий візерунок, а на світлому – темний.

Під час здійснення самостійної художньої діяльності вихователь знайомить дітей із віршами та витинанками Христини Білоус, із витинанками Настусі Безпальчої.

Зміст технології різьбярства, її технологія виконання і задум реально пояснюються дітям під час розгляду дерев'яних виробів декоративного призначення та побутового вжитку (таці, одяг, браслети, шкатулки тощо). Для дітей вихователі пропонуються різноманітні варіанти розгляду речей різьблених та ілюстративного наочно матеріалу.

У певних випадках наочно-ілюстративний матеріал (фотографії, листівки, замальовки) являються ніби ілюстрацією перед безпосереднім розглядом складних орнаментів на вже готових виробам, в інших – певним допоміжним матеріалом для показу варіантних ускладнень того або іншого орнаменту, недоступного для прямого аналізу та сприймання.

Власне, через те досить важливим є, щоб в орнаментальних композиціях були доступні і легкі для виконання елементи, що б діти мали можливість самостійно компонувати, викладати на певній площині, змінювати їх за кольором та формою, наклеювати. Необхідно, щоб вже готові елементи відповідали найбільш улюбленим виробам дітей, що у них викликають постійний інтерес. Часом у аплікації на теми, які пов'язані із різьбою, діти безпосередньо відтворюють враження від декількох сприйнятих візерунків. Зрозумілим є те, що дошкільники у власних роботах надають значну перевагу саме тим виробам, що привертають їх увагу неповторністю і красою. Проте, вони не завжди доступні для виконання і аналізу. В даних випадках бажання досить часто згасає, саме тому саме від вихователя залежить значною мірою, як перетворити аналіз і огляд у діяльність. В різьбярстві, так само як і у вишивці,

педагог по максимуму має створити умови та надати допомогу у оволодінні деякими навичками тим, хто до цього прагне.

Враховуючи те, що техніка відповідного оздоблення виробів із дерева різьбою є почасти можлива тільки у старшій групі. Вихователь планує ознайомлення дітей із різьбярством, що є типовим у певному регіоні чи особливо актуальне власною неповторністю у якомусь одному регіоні держави, для прикладу на Гуцульщині. Власне, у групі старшій вихователь планує наступні завдання:

- формувати відповідні уявлення дошкільників про різьбярство як промисел народний в державі, ознайомити із історією його появи та розвитку у краї;

- навчати дітей розрізняти відповідні види народного мистецтва, виділяти різьбу, аналізувати та порівнювати її;

- знати певні вироби окремо взятих майстрів-різьбярів;

- уміти добирати певні характерні візерунки розпису народних умільців;

- навчати розміщувати візерунок на площині і залежності від форми відповідного виробу.

У групі старшій, обсяг завдань помітно ускладнюється та збільшується, саме тому вихователю, потрібно детально працювати над даними завданнями.

Ознайомлення із виробами різьбленими вихователь розпочинає у житті повсякденному, звертаючи основну увагу дошкільників на предмети, що знаходяться у груповій кімнаті, у ЗДО, пропонує їх розглянути, розповідає сам та спонукає вихованців до висловлювання думок, вражень про предмети, навчає порівнювати, аналізувати їх. Найбільш раціональніше перші предмети безпосередньо вводити у сприймання дітей за наступною схемою:

- місце виготовлення певного предмета;

- різновид мистецтва чи його вид;

- матеріал, із якого було виготовлений відповідний предмет;

– особливі риси, що визначають його відповідне призначення у житті певної людини;

– що саме у ньому приваблює і являється цінністю художньою.

Розглядання певних зразків супроводжується відповідними запитаннями до дітей, їх висловлюваннями, розповіддю самого вихователя. Дошкільники мають розказати, які саме вироби народних майстрів є у них удома як вони застосовують їх у побуті.

У наступних бесідах із дітьми педагог розповідає про майстрів різьби по дереву, їх називає та нагадує, що готові вироби насправді стають окрасою приміщень чи відповідними подарунками-сувенірами.

Ознайомлення дітей із різьбярством у закладі дошкільної освіти є досить важливою складовою їхнього художнього розвитку. Основні особливості даного ознайомлення полягають у застосуванні досить доступної для дітей форми подання інформації.

Головні принципи ознайомлення дошкільників із різьбярством у ЗДО наступні:

1. Використання технологій ігрового спрямування. Діти найбільш краще запам'ятовують інформацію, якщо вона безпосередньо є пов'язаною із грою. Для ознайомлення із різьбярством слід застосовувати ігри із макетами дерев'яних виробів, пазли, графічні завдання та певні інші ігри.

2. Застосування зразків різьблених виробів. Власне, для того щоб дошкільники краще зрозуміли, як саме виглядає різьблення, слід підбирати зразки різьблення по дереву. Для прикладу, це можуть бути фотографії, малюнки чи навіть зразки різьблення із дерева.

3. Проведення майстер-класів. Щоб діти усвідомили, який саме вигляд має процес різьблення, слід організувати майстер-класи із різьблення по дереві, де вони матимуть можливість самі спробувати різьбити по дереві та дізнатися набагато більше про даний вид мистецтва.

4. Застосування книг. Для проведення ознайомлення із різьбленням слід використовувати книги із даної тематики. Власне, вони можуть бути із ілюстраціями, які допоможуть дошкільникам набагато краще зрозуміти сам процес різьблення.

5. Проведення виставок. Для того, щоб дошкільники могли побачити різні вироби, слід організувати виставки виробів народних умільців із дерева. Діти матимуть можливість побачити різноманітні види різьблення та дізнатися значно більше про даний вид мистецтва.

Важливим є те, щоб ознайомлення із різьбленням у ЗДО було захоплюючим та доступним для дошкільників. Це дасть можливість розвинути їх творчі здібності та відповідну зацікавленість у мистецтві.

У ЗДО дітей знайомлять також із різними регіональними шкіряними виробами, проводять заняття із виготовлення виробів із шкіри. Для прикладу послідовність роботи із шкіряними виробами з дітьми старшого дошкільного віку:

- ознайомлення із відповідними виробами із шкіри;
- ознайомлення дітей із шкірою як певним матеріалом;
- ознайомлення із інструментами, що необхідні саме для роботи зі шкірою;
- виготовлення досить простого кулона зі шкіри, звичайної табівки, святкової табівки, гуцульських постолів, гаманця, череса тощо.

З метою залучення дітей до писанкарства у ЗДО можна застосовувати заняття, дозвілля, свята, екскурсії, зустрічі з писанкарями, виставки, ігри-драматизації, театралізовані дійства тощо.

Можливою є така орієнтовна тематика занять із писанкарства:

- історія появи писанки, казки і легенди про неї;
- ознайомлення із писанкою вашого регіону та технікою для її виготовлення;

- ознайомлення із писанкою регіонів держави, своєрідністю техніки виготовлення, орнаменту та колориту;
- виготовлення дряпанки;
- виготовлення крашанки;
- писанка гуцульська, різноманітність орнаменту;
- розписування писанок візерунками гуцульськими на площинних формах;
- розписування писанок на формі об'ємній;
- проведення виставки «Свято писанки».

Дітей в ЗДО також можна ознайоми з килимарством.

Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з килимарством може бути проведена наступним чином.

1. Пояснення поняття «килим».

Діти повинні знати, що килим – це покрив, який використовується для прикраси підлоги у кімнатах. Вони можуть бути зроблені з різних матеріалів, таких як шерсть, бавовна, вовна або шовк.

2. Показати дітям кімнату з килимами.

Діти повинні побачити кімнату з килимами та розглянути їх уважно. Потім можна спитати дітей, які вони бачать різні кольори та візерунки.

3. Проведення експерименту.

Діти можуть виконати простий експеримент, щоб визначити, які матеріали використовуються для створення килимів. Наприклад, діти можуть порівняти купу шерсті з купою бавовни та визначити, яка з них більш м'яка.

4. Розповідь про традиційне килимарство.

Діти можуть почути про традиційне килимарство в різних країнах, наприклад, про турецькі килими. Розповідь про історію килимів та про те, як вони виготовляються, допоможе дітям краще зрозуміти процес.

5. Створення власного килима.

Діти можуть виготовити свій власний килим з паперу та різнокольорових ниток. Це допоможе їм розвинути свою творчість та образне мислення.

6. Показати різні типи килимів.

Діти можуть бути показані різні типи килимів, такі як килими з візерунком, килими з кистями або килими зі шнуром. Потім можна попросити дітей вибрати свій улюблений тип килима та пояснити, чому вони його обрали.

Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з килимарством має на меті показати дітям, як важлива культура та традиції, пов'язані з виробництвом килимів. Вона також допоможе дітям розвинути свою творчість та образне мислення.

Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з лозоплетінням може бути проведена наступним чином:

1. Пояснення поняття «лозоплетіння».

Діти повинні знати, що лозоплетіння – це мистецтво створення різних виробів з лози, таких як кошики, різні фігурки, плетені меблі та інші.

2. Показати дітям зразки виробів з лози.

Діти повинні побачити різні вироби з лози, щоб зрозуміти, як виглядає кінцевий результат. Можна показати зразки різних виробів з лози, наприклад, кошики, плетені меблі, фігурки та інші.

3. Проведення експерименту.

Діти можуть виконати простий експеримент, щоб визначити, які лози підходять для лозоплетіння. Наприклад, можна показати дітям різні лози та попросити їх визначити, які з них найкращі для лозоплетіння.

4. Розповідь про традиційне лозоплетіння.

Діти можуть почути про традиційне лозоплетіння в різних країнах, наприклад, про українське лозоплетіння. Розповідь про історію лозоплетіння та про те, як вироби з лози виготовляються, допоможе дітям краще зрозуміти процес.

5. Створення власного виробу з лози.

Діти можуть виготовити свій власний виріб з лози, наприклад, кошик чи фігурку. Для цього потрібно підготувати лозу, інструменти та провести майстер-клас з лозоплетіння.

6. Показати різні техніки лозоплетіння.

Діти можуть бути показані різні техніки лозоплетіння, такі як плетіння, в'язання та інші. Потім можна попросити дітей вибрати свою улюблену техніку та пояснити, чому вони її обрали.

Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з лозоплетінням має на меті показати дітям, як важлива культура та традиції, пов'язані з виробництвом виробів з лози. Вона також допоможе дітям розвинути свою творчість та образне мислення.

2.3. Рекомендації вихователям щодо організації та проведення занять із використанням народних промислів та ремесел

Ознайомлення дітей з вишивкою може бути цікавим та корисним процесом в ЗДО. Вишивка є частиною української культури та історії, тому вона може допомогти дітям зрозуміти та ознайомитися з багатонародною культурою своєї країни. Ось деякі особливості ознайомлення дітей з вишивкою в ЗДО:

1. Поясніть дітям, що таке вишивка, яка її історія та значення для української культури. Дайте можливість дітям розглянути вишиванки та інші вишиті вироби.

2. Покажіть дітям різні види вишивки та її техніки. Дайте дітям можливість побачити, як виглядає вишивка на різних типах тканин, які використовуються для вишивання.

3. Підготуйте необхідні матеріали для вишивки, такі як голки, нитки, тканини та малюнки для вишивки. Дайте дітям можливість вибрати свій власний дизайн для вишивки, щоб показати їхню творчість та індивідуальність.

4. Надайте дітям настанови щодо техніки вишивання та допоможіть їм розпочати свою власну вишивку. Нагадайте дітям про правильну позицію для вишивання та про те, як обирати нитки для різних деталей.

5. Дайте дітям достатньо часу та допомоги, щоб вони могли уважно та детально вишивати свої малюнки. Під час вишивання діти можуть розігнатися та розслабитися, тому важливо дати їм можливість насолодитися процесом.

6. Завершіть заняття, розповідаючи дітям про традиції вишивки в Україні та її значення для української культури. Попросіть дітей показати свої вишивки та пояснити, які елементи вони використовували та яке значення мають їхні малюнки.

Важливо пам'ятати, що вишивка є складним мистецтвом, тому дорослі повинні надавати дітям достатню кількість часу та допомоги, щоб допомогти їм створити щось, на що вони будуть пишатися. Крім того, важливо підтримувати інтерес дітей до вишивки, проводячи заняття регулярно та дозволяючи їм відчувати радість та задоволення від створення власних вишитих виробів.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з різьбярством є важливою частиною їхнього художнього розвитку. Для цього вихователь може використовувати різноманітні методичні прийоми.

Почати можна зі знайомства з різними видами різьби, такими як дерев'яна, кам'яна, металева тощо. Вихователь може показати дітям різні зразки різьби і розповісти про їх походження та використання.

Далі можна провести практичні заняття з різьби, де діти матимуть можливість спробувати самі створити свої різьбярські вироби. Вихователь може пояснити дітям основні техніки різьби і надати їм необхідні інструменти.

Також важливо включити в програму екскурсії до музеїв чи галерей, де представлені різьбярські вироби. Діти зможуть побачити різні стилі та техніки різьби і навчитися аналізувати і оцінювати художні роботи.

Необхідно також вчити дітей поважати та цінувати різьбярське мистецтво, розуміти його історичне значення та культурну спадщину. Вихователь може розповісти дітям про великих різьбярів та їхні внески в мистецтво.

Важливо постійно стимулювати творчість дітей і давати їм можливість виразити свої ідеї та почуття через різьбу. Для цього можна проводити творчі майстер-класи та конкурси з різьби, де діти зможуть продемонструвати свої навички та обдарованість.

Усі ці методичні прийоми допоможуть ознайомити дітей дошкільного віку з різьбярством і сприятимуть їхньому художньому розвитку.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з виробами зі шкіри варто проводити з урахуванням їхнього віку та рівня розвитку. Нижче наведено методичні рекомендації, які допоможуть організувати цей процес:

1. Відкриття теми: Почніть з презентації теми «Вироби зі шкіри». Розповідайте дітям про шкіру як матеріал, з якого можна зробити різні предмети, такі як сумки, рукавички, взуття та інші.

2. Вивчення матеріалу: Після вступної частини перейдіть до вивчення самого матеріалу – шкіри. Покажіть дітям різні вироби зі шкіри і попросіть їх описати, як вони виглядають, на якій частині тіла використовуються тощо. Підтримуйте їх активність та увагу, ставте запитання.

3. Робота зі шкірою: Після вивчення теоретичного матеріалу, запропонуйте дітям практичну діяльність. Дайте їм можливість попрацювати зі шкірою, наприклад, намалювати на ній, вирізати прості форми або створити маленькі вироби, використовуючи шкіру як основний матеріал.

4. Дослідницькі завдання: Для старших дітей можна провести дослідницькі завдання, що стосуються шкіри. Наприклад, покажіть різні типи шкіри (шкіра

тварин, штучна шкіра) та попросіть дітей обговорити їх властивості та використання.

5. Екскурсія: Організуйте екскурсію до майстерні або магазину, де працюють майстри-шкіряни. Діти зможуть побачити процес створення виробів зі шкіри, поспостерігати за роботою майстрів та задати їм запитання.

6. Гра ролей: Заохочуйте дітей до гри ролей, де вони можуть втілити себе у майстрів-шкіряників. Запропонуйте їм різні ролі, наприклад, дизайнери, майстри по розмітці, швачки тощо. Це сприятиме розвитку творчих та моторних навичок.

7. Виставка: Закінченням проекту може бути організація виставки виробів зі шкіри, яку можуть відвідати батьки та інші діти. Це дозволить дітям показати свої досягнення та підтримає їхню самооцінку.

Важливо, щоб ознайомлення з виробами зі шкіри було цікавим та доступним для дітей. Дозволяйте їм досліджувати, творити та задавати запитання. Цей процес сприятиме їхньому розвитку та підготує до подальшого навчання.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з писанкарством – це чудова можливість розвинути їх творчі здібності та вивчити українську народну традицію. Нижче наведено методичні рекомендації, які допоможуть організувати цей процес:

1. Введення в тему: Почніть з презентації теми «Писанкарство». Розповідайте дітям про традицію розписування писанок, їх символіку та значення. Покажіть зображення різноманітних писанок і попросіть дітей описати, що вони бачать.

2. Вивчення технік: Після введення в тему перейдіть до вивчення різних технік писанкарства. Покажіть дітям різні способи розписування писанок – восковими батиками, крапанками, орнаментами тощо. Запропонуйте їм спробувати застосувати ці техніки на власних писанках.

3. Практична діяльність: Дайте дітям можливість самостійно розписувати писанки. Підготуйте спеціальні матеріали, такі як барвники, воскові стрижні, пензлі тощо. Запропонуйте дітям різні мотиви та орнаменти, які вони можуть нанести на писанки. Спостерігайте за їхніми творчими процесами та допомагайте їм, якщо потрібно.

4. Вивчення символіки: Під час роботи з писанками, розповідайте дітям про символіку різних орнаментів та малюнків на писанках. Пояснюйте значення різних символів, таких як сонце, хрест, квіти, птахи тощо. Запропонуйте дітям створити свої унікальні символи та розповісти про їх значення.

5. Виставка: Закінченням проекту може бути організація виставки писанок, яку можуть відвідати батьки та інші діти. Розкажіть дітям про організацію виставки - як показувати писанки, як підписувати їх, як відвідувачі можуть дізнатися більше про кожну писанку.

6. Подальша робота: Заохочуйте дітей продовжувати працювати з писанками та розширювати свої навички. Запропонуйте їм створити власний альбом з писанками, де вони зможуть зберегти свої творчі досягнення.

Важливо, щоб ознайомлення з писанкарством було цікавим та доступним для дітей. Дозволяйте їм творити власні малюнки та орнаменти, стимулюйте їхню творчість та фантазію. Цей процес сприятиме їхньому розвитку та підготує до подальшого навчання.

Ознайомлення дітей з писанкарством може бути цікавим та пізнавальним процесом в ЗДО. Ось деякі кроки, які можна виконати, щоб ознайомити дітей з писанкарством:

1. Поясніть дітям, що таке писанка, і якими матеріалами та інструментами користуються для його створення.

2. Покажіть дітям приклади різних видів писанок, щоб вони могли ознайомитися з різноманітністю традиційних українських орнаментів та символіки.

3. Дайте дітям можливість спостерігати, як виготовляються писанки. Це може бути проведення майстер-класу або відеопоказу, де показуються основні прийоми створення.

4. Підготуйте необхідні матеріали для дітей, такі як яйця, фарби, пензлі, віск, крейду тощо.

5. Надайте можливість дітям вибрати свій власний дизайн для писанки. Це може бути традиційний орнамент або щось більш сучасне та креативне.

6. Під час створення писанок допоможіть дітям зрозуміти, як наносити віск на яйця, щоб створити малюнок, і як правильно розфарбувати яйця фарбами;

7. Після того, як фарба висохла, допоможіть дітям зняти віск, щоб показати їхні унікальні малюнки.

8. Завершіть заняття, розповідаючи дітям про традиції писанкарства, що зберігаються в Україні, та нагадайте їм, що вони створили щось особливе та унікальне.

Цей процес можна розширити, додавши до нього виставку створених писанок, та провівши дискусію про значення писанки в українській культурі. Важливо пам'ятати, що писанкарство є складним та детальним мистецтвом, тому дорослі повинні надавати дітям достатню кількість часу та допомоги, щоб допомогти їм створити щось, на що вони будуть пишатися.

Для ознайомлення старших дошкільників з килимарством можна запропонувати наступні методичні рекомендації вихователю:

1. Підготуйтеся до заняття, ознайомившись з основними принципами килимарства, видами килимів та їх візерунками. Зробіть декілька фотографій різних килимів, які ви покажете дітям.

2. Почніть заняття зі святкового привітання дітей. Потім поставте запитання: «Що ви знаєте про килимарство?». Дозвольте дітям висловити свої думки і знання на цю тему.

3. Розповідь про килимарство:

- поясніть, що таке килимарство і яке воно має значення для нашого життя;
- розкажіть про різні види килимів (вовняні, шовкові, синтетичні) та їх розміри (малий, середній, великий);
- покажіть дітям зразки різних килимів і обговоріть з ними їх візерунки та кольори.

4. Перейдіть до практичної частини заняття - виготовлення килимка:

- роздайте дітям маленькі килимки або малюнки килимів;
- запропонуйте дітям обрати один килимок і намалювати його на кольоровому картоні;
- допоможіть дітям обрізати картон по контуру килимка;
- покажіть дітям різнокольорову пряжу та нитки і поясніть, як їх можна використати для створення візерунку на килимку;
- дозвольте дітям вибрати бажані кольори пряжі та ниток і приклеїти їх на картон, утворюючи візерунок килимка;
- заохочуйте дітей до самостійності і творчості, але не забувайте надавати допомогу при необхідності.

5. Заключна частина:

- представлення кожною дитиною її власного килимка та пояснення нею вибраного візерунок;
- обговоріть роботи дітей та висловіть позитивні коментарі.
- підведіть підсумки заняття: що нового діти дізналися про килимарство, які навички отримали, чи сподобався їм процес та результат своєї роботи.

6. За бажанням, запрошуйте батьків, які володіють навичками килимарства, на майстер-клас або демонстрацію роботи з килимами. Це допоможе дітям ще більше поглибитися у тему та відчути себе часткою цього ремесла.

7. Не забувайте про безпеку під час роботи з ножицями та клеєм. Постійно контролюйте дітей, щоб уникнути травм.

8. Під час заняття давайте дітям можливість висловлювати свою творчість та фантазію. Не обмежуйте їх ідеями, але надавайте допомогу та підтримку при необхідності.

9. Не забувайте відзначати успіхи дітей та підкреслювати їхні досягнення під час занять з килимарством. Це заохочуватиме їх до подальшої творчості та розвитку.

10. Завершіть заняття позитивним настроєм та враженнями. Подякуйте дітям за їхню участь та творчий підхід до виконання завдань.

Для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з лозоплетінням для вихователя можна запропонувати такі методичні рекомендації:

1. Почніть зі вступної частини, привітайте дітей і запитайте, чи вони знають, що таке лозоплетіння. Поділіться з ними своїми знаннями про це мистецтво.

2. Покажіть дітям зразки виробів з лози, які вони зможуть створити. Розповідайте про різноманітні предмети, які можна зробити з лози, наприклад, кошики, браслети, плетені фігурки.

3. Проведіть ознайомлення з матеріалами та інструментами. Покажіть дітям лозу і розкажіть про неї. Поясніть, як правильно використовувати ножиці, нитки і голки.

4. У практичній частині проведіть детальне пояснення першого способу плетіння – плетіння в кошик. Потім роздайте кожному дитині лозину і дозвольте їм почати плести кошики. Підтримуйте та допомагайте дітям під час роботи.

5. В творчій частині поясніть другий спосіб плетіння – плетіння браслетів. Роздайте кожній дитині нитки і дозвольте їм самостійно плести браслети. Після закінчення роботи, дозвольте дітям показати свої браслети одне одному.

6. У заключній частині проведіть підбиття підсумків заняття. Запитайте дітей, що нового вони навчилися сьогодні. Похваліть та нагородьте дітей за їхню працю. Прощайтеся і закінчуйте заняття.

Не забувайте дотримуватися правил безпеки під час роботи з ножицями та голками. Будьте уважні та контролюйте дітей, щоб уникнути травм.

Також вагома роль у засвоєнні інформації про народні промисли та ремесла належить батькам дошкільників. Для них можна надати такі рекомендації:

1. Досліджуйте разом. Запропонуйте дитині спільно досліджувати народні ремесла та промисли. Знайдіть книжки, відео або інтерактивні ресурси, які розповідають про ці традиції. Разом читайте, дивіться відео та обговорюйте вивчену інформацію.

2. Відвідайте музеї та виставки: Плануйте відвідування музеїв, виставок або ярмарків, де представлені народні ремесла та промисли. Під час екскурсій діти матимуть можливість побачити реальні експонати та поспілкуватися з майстрами. Вони зможуть задавати питання та отримувати відповіді безпосередньо від фахівців.

3. Робіть рукоділля разом: Запропонуйте дитині спробувати робити рукоділля, пов'язане з народними ремеслами. Наприклад, можна разом зробити вишивку, плетіння зі соломи, ляльку-мотанку або декоративний паперовий півник. Під час виготовлення рукоділля обговорюйте його історію та техніку виконання.

4. Організуйте майстер-класи: Запрошуйте майстрів народних ремесел до вашого дому або до ЗДО, щоб провести майстер-класи. Разом з дітьми вони можуть навчити робити плетіння зі соломи, ручну вишивку, ліплення з глини та інші цікаві ремесла. Діти матимуть можливість власноруч створити щось цікаве та дізнатися більше про цю традицію.

5. Розглядайте історичні фотографії: Покажіть дитині історичні фотографії, що зображують майстерні, робітників та предмети, пов'язані з народними ремеслами та промислами. Обговорюйте, як вони працюють, які інструменти використовують та які матеріали використовуються. Порівнюйте ці процеси з сучасними методами виробництва.

6. Організуйте віртуальні екскурсії: Використовуйте спеціальні додатки або відео, щоб влаштувати віртуальні екскурсії до музеїв, майстерень та інших місць, пов'язаних з народними ремеслами. Дайте дитині можливість побачити та дослідити ці процеси навіть без виходу з дому.

7. Створюйте міні-проекти: Разом з дитиною створіть міні-проекти, пов'язані з народними ремеслами та промислами. Наприклад, можна створити ілюстраційну книжку про різні ремесла, зробити презентацію про промисли вашого регіону або створити макети майстерень. Це дозволить дитині глибше зануритися у вивчення та збагатить її знання про народні ремесла та промисли.

Важливо враховувати інтереси та потреби кожної дитини. Батьки мають створити безпечну та підтримуючу атмосферу, де дитина може вільно досліджувати та задавати питання. Потрібно заохочувати її активність та творчість у вивченні народних ремесел та промислів.

Висновки до другого розділу

Нами було проаналізовано низку освітніх програм для дітей дошкільного віку, наприклад, «Дитина», «Українське дошкілля» та «Соняшник». Проаналізувавши освітню програму «Дитина», можна зробити висновок, що вона не містить окремого розділу, присвяченого традиційним українським народним промислам і ремеслам. Проведений аналіз програми «Українське дошкілля» показав відсутність окремого розділу, присвяченого народним ремеслам та промислам, які лише частково згадуються у певних розділах. У комплексній програмі розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» вивченню українських народних промислів і ремесел дітьми дошкільного віку присвячено розділ «Художньо-естетичний розвиток». У ньому передбачено ознайомлення із різними видами мистецтва, а саме: декоративно-ужитковим мистецтвом (витинання, вишивання, килимарство, ткацтво, різьблення по дереву, писанкарство, карбування, гончарство). Необхідно підкреслити, що в програмі «Соняшник», на відмінну від інших програм для ЗДО, виділено підрозділ «Народні ремесла», який передбачає ознайомлення із різними видами народних ремесел, відповідним обладнанням та матеріалами, їхнім сенсорними характеристиками, назвами людських професій – народних умільців, що виготовляють ті чи ті вироби мистецтва. Отже, найкращою програмою, з-поміж опрацьованих, для ознайомлення дітей з традиційними українськими народними промислами й ремеслами в роботі зі старшими дошкільниками в ЗДО є програма «Соняшник».

Нами було подано опис методики проведення занять з використанням таких народних промислів і ремесел, як вишивка, витинанка, технологія різьбярства, технологія виготовлення шкіряних виробів, писанкарство, килимарство та лозоплетіння.

На наше переконання, ширше ознайомлення дошкільників із традиційними українськими промислами та ремеслами допоможе розвинути в них творче мислення та моторику рук, сформує культурну свідомість, патріотизм, сприятиме зануренню дітей у витоки національної етнокультури народу.

Загалом, організація та проведення занять із використанням народних промислів та ремесел в старшій групі дошкільного закладу сприяє розвитку різних аспектів особистості дітей, збагачує їхні знання та навички, та готує їх до подальшого навчання і життя в цілому.

Також були надані рекомендації вихователям щодо організації проведення занять із використанням народних промислів та ремесел.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження нами були сформульовані такі основні висновки:

1. У роботі надано характеристику традиційним українським народним промислам й ремеслам в роботі з дошкільниками у науковому вимірі. Встановлено, що українські народні промисли і ремесла є частиною національної культури та історії України. Вони розгалужені та різноманітні, і включають в себе виробництво тканин, кераміки, дерев'яних виробів, вишивки, килимів, музичних інструментів та багато іншого. Одним із найбільш поширених народних промислів в Україні є вишивка. Вона є символом української культури та національної ідентичності. Вишивка виконується різними техніками та мотивами, які відображають традиційні українські візерунки та символіку. Іншим важливим народним промислом є кераміка. Українські гончарі виробляють різноманітну кераміку, включаючи горщики, миски, тарілки, фігурки та інші вироби. Керамічні вироби прикрашаються різними орнаментами та малюнками, які відображають українську традицію та культуру. Деревообробка є ще одним важливим народним промислом. Українські різці та столярі виготовляють різноманітні дерев'яні вироби, такі як столові прибори, ложки, тарілки, статуетки та інші. Дерев'яні вироби прикрашаються витриманими орнаментами та малюнками. Крім того, українські народні промисли включають в себе виробництво тканин, килимів та музичних інструментів. Кожен з цих промислів має свої унікальні риси та традиції, які відображають багату культуру та історію України.

2. Досліджено особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з традиційними українськими народними промислами й ремеслами. Визначено, що для досягнення успіху у вихованні любові до національної культури необхідно забезпечити доступність та цікавість матеріалу. Важливо

використовувати різні методи та підходи до ознайомлення з традиційними українськими народними промислами й ремеслами, зокрема, організовувати екскурсії та майстер-класи, використовувати ігрові методики тощо. Важливо використовувати національні символи та традиції в дитячих заходах та святах. Ознайомлення з традиційними українськими народними промислами й ремеслами не тільки передає знання, а й виховує любов до своєї культури та нації. Для дітей дошкільного віку важливо засвоїти традиції та звичаї як частину свого національного спадку.

3. Проведено аналіз використання традиційних українських народних промислів і ремесел. Було розглянуто такі освітні програми для дітей дошкільного віку як «Дитина», «Українське дошкілля» та «Соняшник». Проаналізувавши освітню програму «Дитина», можна зробити висновок, що вона не містить окремого розділу присвяченого традиційним українським народним промислам і ремесел. Проведений аналіз програми «Українське дошкілля» показав відсутність окремого розділу присвяченого народним ремеслам та промислам, які лише частково згадуються у певних розділах. В комплексній програмі розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник», вивченню українських народних промислів й ремесел дітьми дошкільного віку присвячено розділ «Художньо-естетичний розвиток». В ньому передбачено ознайомлення із різними видами мистецтва, а саме: декоративно-ужитковим мистецтвом (витинання, вишивання, килимарство, ткацтво, різьблення по дереву, писанкарство, карбування, гончарство). Необхідно підкреслити, що в програмі «Соняшник» на відмінну від інших програм для ЗДО виділено підрозділ «Народні ремесла», який передбачає ознайомлення із різними видами народних ремесел, відповідними обладнанням та матеріалами, їхнім сенсорними характеристиками, назвами людських професій – народних умільців, що виготовляють ті або інші вироби. Таким чином, найбільш кращою програмою для ознайомлення дітей з традиційних українських народних промислів й

ремесла в роботі з старшими дошкільниками в ЗДО. освітніх програм для дітей старшої групи ЗДО.

4. Було проведено опис методики занять з використанням таких народних промислів і ремесел, як вишивка, витинанка, технологія різьбярства, технологія виготовлення шкіряних виробів, писанкарство, килимарство та лозоплетіння.

5. Надано рекомендації вихователям щодо організації проведення занять із використанням народних промислів та ремесел.

Отже, мета кваліфікаційної роботи досягнута, завдання виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О. П. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.
2. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272 с.
3. Баран Р. Музейні академії. Historical and cultural studies. 2015. Vol. 2, Num. 1. С. 19–24.
4. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник. Київ: «Вища школа», 2002. 407 с.
5. Беленька Г. В. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Київ: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
6. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: «Мандрівець». 2023. 216 с.
7. Бойко В. М. Українська народна вишивка в сучасному одязі. Народна творчість та етнографія. 1966. № 1. С. 55–57.
8. Бойчук В. М. Проблема визначення видів різьблення у процесі вивчення художньої обробки деревини. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 13: Проблеми трудової та професійної підготовки: Зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. Вип. 1. С. 22–36.
9. Вакуленко О. М. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку через формування ціннісного ставлення до культури українського народу проект «Народне ремесло деревообробка». Класичні та інноваційні підходи у роботі вихователя сучасного закладу дошкільної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Бердянськ, Україна, 21 липня 2020 року). Частина I. Бердянськ : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 14 – 22.

10. Варивончик А. В. Українські художні промисли вишивального спрямування. Мистецтвознавчі записки. 2014. Вип. 25. С. 266 –273.
11. Варивончик А. В. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (XX ст.): навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т мистецтв; [авт.-уклад.]. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.
12. Варивончик А. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції : Монографія. Київ. Видавництво Ліра-К, 2018. 528 с.
13. Вашак О. Роль української народної вишивки в національному вихованні дошкільників. Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки: зб. тез Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 21 травня 2020 р. Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 31 – 33.
14. Вашак О. Формування знань дошкільників про регіональні особливості української писанки. Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2022. Вип. 25. С. 105–115.
15. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. М. Молодушкіна. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 222 с.
16. Всеукраїнський центр вишивки та килимарства. Полтава туристична. URL: <http://poltava-tour.gov.ua/page/vseukrayinskiy-centrvishivki-ta-kilimarstva>
17. Вудвуд Л. Ф. Відкривай духовні острови: Українське народознавство. Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. 144 с.
18. Ганжа П. Таємниці українського рукоремесла. Київ: Мистецтво, 1996. 547 с.
19. Голянич А. І. Народні ремесла як засіб трудового та естетичного виховання молодших школярів. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей за матеріалами

II Міжнародної науково-практичної конференції (м.Мукачеве, 25-26 жовтня 2018 року) / гол. ред. Т.Д. Щербан. Мукачеве: МДУ, 2018. С.102–104.

20. Грицик Л. Виховання дітей на традиціях рідного народу. Молодь і ринок. 2011. № 12. С. 137–140.

21. Гургула І. Сьогочасне ткання і вишивка Буковини та Полісся. Народна творчість та етнографія. 1967. № 4. С. 102–110.

22. Демчик К. Українське народне декоративно-прикладне мистецтво як засіб формування етнокультури в учнів загальноосвітньої школи. Гуманітарний простір науки: досвід і перспективи: матеріали VIII Міжнарод. наук.практ. інтернетконф., 20 січ. 2017 р. ПереяславХмельницький, 2017. Вип. 8. С. 90–94.

23. Дещук А. Художнє дерево Яворівщини: технологічні аспекти різьби. Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча. 2014. № 5. С. 1012–1015.

24. Драчук В. Символи сонця в народній орнаментиці. Народна творчість та етнографія. 1971. № 3. С. 114–117.

25. Дубовик Ю. О. Формування у дітей дошкільного віку уявлень про ремісничі професії. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. праць. Полтава: ФОП Цьома С.П., 2021. Вип. 5. С. 62–68.

26. Дяків-Онїл Т. Українські стіби. Філадельфія, 1984. С. 24–25.

27. Єськова Т. Л. Фахова підготовка майбутніх вихователів до ознайомлення дітей дошкільного віку з різними видами декоративно-прикладного мистецтва України. The 2nd International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life” (August 25-27, 2021) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. С. 180–186.

28. Заїка О. Я. Формування художньо-естетичних уявлень у дітей дошкільного віку на засадах взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї. Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») № 1(19) 2023. С. 125–137.

29. Зайченко В. В. Орнаментика вишиваних рушників Чернігівщини. Народна творчість та етнографія. 1986. № 5. та етнографія. 1999. № 3. С. 125–132.
30. Захарова Л. В. Народна творчість як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку. Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Матеріали науково-практичної конференції (23-24 червня 2017 року). Харків, 2017. С. 100–103.
31. Зузяк Т. П. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172–180.
32. Іванишин М. По білому яйці воскові взори: посібник з писакарства. Львів: Гердан Графка. 2006. 95 с.
33. Історія української вишивки. Калина. Все про вишивання. URL: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vshivky>
34. Калуська Л. В. Ознайомлення дошкільнят із народними звичаями та обрядами: метод. посіб. для пед. працівників дошк. закл. Обласний ін-т післядипломної освіти педагогічних працівників. Івано-Франківськ: [б.в.], 1993. 71 с.
35. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп.. Тернопіль: Мандрівенць, 2023. 210 с.
36. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. History of Ukrainian Embroidery: книга-альбом. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
37. Кіщук М. М. Витоки гуцульської декоративної різьби. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2008. № 14. С. 45–49.

38. Клапчук В. М. Народні промисли та ремесла населення Гуцульщини другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. Історична панорама. Спеціальність: Історія. 2009. Вип. 8. С. 122–144.
39. Ковальчук І. Вишиті ікони Дмитра Блажейовського. Народна творчість та етнографія. 2003. № 1–2. С. 147–152.
40. Корж Т. О. Обряди та звичаї українського народу в системі формування народознавчого світогляду дітей дошкільного віку. Полтава, 2022. 129 с.
41. Кофолянко Г. Книга про український одяг. Народна творчість та етнографія. 2004. № 1–2. С. 102–108.
42. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. Київ, 1966. 589 с.
43. Кузик В. Мосяжництво на території Буковинської Гуцульщини в другій половині ХІХ–ХХ ст. Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. 2012. Т. 2. С. 194–202.
44. Кулинич-Стахурська О. А. Мистецтво української вишивки: техніка і технологія. Львів: Місіонер, 1996. 155 с.:
45. Курчій О., Яценко К. Історичний аспект розвитку писанкарства удослідженнях сучасних педагогів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2015. Ч. 1. С. 179–183.
46. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. посібник для дошкільних закладів. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208 с.
47. Ломницький Я. Формотворення та оздоблення дерев'яної писанки. Трудова підготовка в закладах освіти. 2011. №5. С. 8–12.
48. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 6 (11). С. 264–277.

49. Матяшек О. Краса волинських вишивок. Народна творчість та етнографія. 1968. № 2. С 205–212.

50. Онищук І. А. До проблеми формування основ художньо-естетичної культури у старших дошкільників. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2013. Вип. 17(2). С. 62–70.

51. Павлюк С. П., Горинь Г. Й., Кирчіва Р. Ф. Українське народознавство: Навчальний посібник. Львів: Фенікс, 1994. 379 с.

52. Пархоменко І. В. Зразок гаптованої вишивки XVI ст. Народна творчість та етнографія. 1988. № 5. С. 178–186.

53. Пендерецька Р. Карпатські народні промисли. Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні. ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв». Миколаїв. 2015. С. 101–104.

54. Позняк Н. Пісні та вишивки Уляни Кот. Народна творчість та етнографія. 2004. № 3. С. 47–58.

55. Рєпін М. Г. Культурне розмаїття: матеріальна та нематеріальна культура різних країн світу: зб. матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ХНУРЕ, 2020. Народні ремесла, традиції та звичаї. С. 89–90.

56. Рогальська Н. В. Надбання української народної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1463/1/nadbania_ukrainsko_narodnoi_etno_pedahohiku.pdf

57. Рогальська Н. В. Розвиток надбань української дошкільної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі: дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Український держ. педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 1996. 192 с.

58. Савка Л. Регіональні особливості української вишивки. Трудова підготовка в закладах освіти. 2001. № 3. С. 48–52.

59. Савчук І. Писанка – невичерпне джерело творчого натхнення. Трудова підготовка в закладах освіти. 2006. № 2. С. 30–33.

60. Сахарова О. М. Художні промисли як засіб національно-патріотичного виховання в змісті дошкільної освіти. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 407–411.

61. Скільський Д. Технічні прийоми художньої обробки деревини. Народознавчі зошити. 2012. № 1. С. 82–89.

62. Степанова Т. М., Вдовиченко Р. П., Курчатова А. В. Організація і керівництво дошкільною освітою в Україні. Частина 1: навчально-методичний посібник для студентів напряму 012 Дошкільна освіта. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. 262 с.

63. Стефанів Л. Збагачення словника учнів молодшого шкільного віку лексикою гуцульських ремесел. Гірська школа Українських Карпат. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, №11. 2014. С. 168–170.

64. Сушко В. Українське вишивання на Слобожанщині XIX–XX ст. Народна творчість та етнографія. 2007. № 6. С. 66–70.

65. Титаренко В. П. Народні промисли України: навчальний посібник. Полтава: Видавництво «Полтавський літератор», 2011. 524 с.

66. Ткаченко В. М. Писанка у міжкультурному часопросторі: бібліографічний покажчик; Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М., 2015. 230 с.

67. Тягур В. М., Синетар І. В. Ознайомлення з художніми ремеслами та промислами на уроках трудового навчання в початковій школі, як засіб навчання національним традиціям. URL: <http://dspace->

[s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5501/1/Acquaintance with arts and crafts at primary school employment as a means of teaching national traditions.pdf](https://s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5501/1/Acquaintance_with_arts_and_crafts_at_primary_school_employment_as_a_means_of_teaching_national_traditions.pdf)

68. Чернявський В. Г. Регіональні особливості розвитку різьби по дереву в Україні та сучасні тенденції застосування в інтер'єрі. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Вип. 19. С. 104–109.

69. Ющенко О. Народні промисли та ремесла Поділля: історико-етнографічні дослідження краю ХІХ–ХХ ст. Народна творчість та етнографія. 2008. №. 5. С. 92–98.

70. Ярославцева М. І. Декоративна діяльність дітей дошкільного віку за мотивами народних промислів України. The 11th International scientific and practical conference «Eurasian scientific discussions» (November 21-23, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. P. 207–212.